

SLOVENSKI PRAVNIK.

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.

Odgovorni urednik:

DR. DANILO MAJARON.

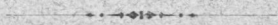
V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodna Tiskarna“

1908.

VSEBINA.

1. <i>Dr. E. Miler</i> : Raison d' être socijologije	257
2. <i>Verus</i> : Beseda o zločinih javne nasilnosti	268
3. <i>Štefan Lapajne</i> : Važne odločbe upravnega sodišča od I. 1876. do I. 1906.	
Uvod	281
I. Bogočastje. — Cerkevna konkurenca	284
II. Bogočastje. — Cerkvni patronat	289
4. Iz pravosodne prakse. Civilno pravo.	
a) Oporoka ne izključuje veljavnosti prejšnjega kodi- cila, ako iz oporoke ne izhaja zapustnikov namen, da hoče razveljaviti prejšnje odredbe	291
b) Prostovoljna javna dražba glede nepremičnin, ki se izvrši brez sodnega sodelovanja, je neveljavna .	301
c) Stroškov izvršilnega predloga na delitev skupnosti (§ 351 izvršilnega reda) ni prisoditi	306
d) Izvršilno sodišče, ki ni bilo pristojno za dovolitev izvršbe, a jo je vzlic temu dovolilo in opravilo, mora, ko zapazi nepristojnost, uradoma razveljaviti dovolitev in vse poznejšnje čine ter predlog za dovolitev izvršbe, ako je to mogoče, odkazati pri- stojnemu sodišču	308
e) Delegacija po §-u 31 jur. n. pa dovolitev izvršila na podstavi sklepov, izdanih še pred delegacijo od prvotnega sodišča	311
f) Na suvlasništvo pokretnih tjelesnih stvari ima se voditi ovrha prama propisima §§ 249 i sled., a ne po onim §§ 331 i sled. O. R.	312
5. Izpred upravnega sodišča.	
Prepoved slovenskih izvesnih napisov v Mariboru razveljavljena	315
6. Književna poročila	318
7. Razne vesti	318

Slovenski Pravnik.

Leto XXIV. V Ljubljani, 15. oktobra 1908. Štev. 9. in 10.

Raison d' être socijologije.

(Predavao u »Akademiji« 29. ožujka ove godine dr. E. Miler, kr. sveuč. prof.)

Socijologija je znanost o društvu. Jedna je od najmladjih znanosti. Poriču joj pravo na opstanak i prikazuju ju pogibelnom, jer da destruktivno djeluje na državu i državne uredbe.

Socijologija je znanost o društvu. Društvom su se ali bavili mnogi umnici od vajkada, od Platona i Aristotela pa sve do u naše doba. Nu valja upozoriti na ogromnu razliku u shvaćanju pojma »društvo«, jer dok stariji pisci sve do Saint-Simona i Comta identificiraju pojmove »društvo« i »država«, to socijolozi smatraju ta dva pojma različnima, koja se ne pokrivaju. — Istina je, da se i nauka o državi bavi i ostalim pojavama društvenoga života, kao gospodarstvom, umjetnošću, znanošću itd., ali se tim bavi tek nuzgredno. Pa se je porodila potreba za jednom novom znanosti, koja će nam tumačiti sve društvene fenomene.

Odigrao se je naime u našem duševnom životu jedan proces, koji je karakterističan po psihi čovjekovu. Čovjek naime žudi za pregledom, za sintezom. Naša je narav tako udešena, da svaki fenomen najprije analiziramo, a onda sve to sabiremo u jednu cjelinu, sintetiziramo. I baš u naše vrijeme došlo je opet doba sinteze.

Izvolite si predstaviti: najveći enciklopedisti starog vijeka bili su Platon i Aristotel; Aristotel je u svojim djelima obuhvatio, može se reći, cijelo ljudsko znanje. Njegovi nasljednici su se bacali na izučavanje pojedinih grana; odpočeo je onaj analitički rad, koji je trajao stoljeća i stoljeća; nastale su pojedine znanosti: Rimljani su detaljno proučili fenomen prava, srednji vjek je proučavao teologiju, politiku i povjest; u novom se vijeku radja politička ekonomija; kazneno pravo se diže na niveau znanosti; gibanje pučanstva prikazuje nam znanost statistike;

napreduju i to naročito u 19. vjeku prirodoslovne znanosti. I tako vidimo, da su malo po malo najrazličitije strane društvenog života postale objektom izučavanja i analiziranja, vidimo, da je razodkrivena intimna struktura i tajinstvena evolucija socijalnog života. — Ali mi žudimo za pregledom, jer sve te znanosti se razvijaju svaka svojim smjerom, ne brineć se jedna za drugu. Mi tražimo organičku vezu izmedju svih tih znanosti; sve te znanosti su već analizirane i analiza traži sintezu.

I tako se je rodila čežnja za tom jednom novom znanošću, koja će vam tumačiti i znati protumačiti sve društvene fenomene. Jedno nam je bo jasno, da dosad takove znanosti nismo imeli. Ima ih doduše, koji tvrde, da je socijologija suvišna, jer da ju nadomješćuje pravna filozofija, nu to ne stoji, jer se pravna filozofija bavi izučavanjem tek jednog društvenog fenomena, naime prava. Ima ih opet, koji tvrde, da filozofija povjesti nadomješćuje socijologiju, ali i to ne stoji, jer se filozofija povjesti tek nuzgredno bavi i ostalim društvenim fenomenima te glavnu važnost polaže na prikazivanje ljudskih borbâ. Ima ih nadalje, koji kazuju, da politička ekonomija nadomješćuje socijologiju, ali i to nije ispravno, jer politički ekonom promatra sve sa stanovišta producenta, dočim socijolog stoji na stanovištu skroz oprječan, naime na onom konsumenta.

I tako vidimo, da sve tendira onamo, da se stvori jedna nova znanost, koja će obuhvatiti sve društvene fenomene, koja će biti kao neki reservoir, u koji će teći sve druge znanosti. Narav bo čovjekova žudi za pregledom i postulira jednu takovu znanost, koja će nam objasniti sve, što društvom kreće i pokreće, služeć se pri tom rezultatima svih ostalih specijalnih znanosti.

Ta znanost je socijologija, kojoj i danas još osporuju pravo na opstanak, ali koja ipak postoji uslijed prjeke nužde, jer je potrebna duhu čovjekovu.

* * *

Nije zadaća socijologije prikazati nam postanak ljudskog društva, to je zadaća anthropologije i povjesti. Ne treba se socijolog upuštati u razpravu o pitanju, da li je ljudstvo poteklo od jednog čovječjeg para (t. zv. monogenizam) ili se je istodobno

pojaviilo na raznim mjestima kruglje zemaljske (t. zv. polygenizam). Zadaća je socijologije pronaći zakone, po kojima se društveni fenomeni ravnaju, ako u opće takovih zakona ima. Tu će socijologija naići na dvije zaprjeke, jednu u prošlosti, drugu u budućnosti: u prošlosti, jer nikad neće moći razodkriti ono prvo, iz česa sve drugo nužduo slijedi; u budućnosti, jer nikad neće moći ustanoviti ono zadnje, kamo čovječanstvo ide.

To je dobro zamjetio utemeljitelj socijologije Comte, kada je u svojem znamenitom djelu »Cours de philosophie positive« rekao: »en considérant comme absolument inaccessible et vide de sens pour nous la recherche de ce qu' on appelle les causes, soit premières, soit finales«. Dobro je to istakao i Simmel, njemački učenjak, u svom djelu »Einleitung in die Moralwissenschaft« riječima: »das Letzte, das wir erklären können, ist das Vorletzte«, što možemo i ovako varijirati: prvo, što možemo protumačiti, jest — drugo. — Naša će se dakle spoznaja moći kretati samo medju ovim dvim točkama: medju drugim i predzadnjim; što je prije tog drugog, odnosno poslije tog predzadnjeg, to je čista profizika, odnosno metafizika; to su hipoteze, kojima se može, ali ne mora vjera pokloniti.

Meni nije ni na kraj pameti, da porečem opravdanost filozofije; au contraire, i filozofija je nuždna, pa i ne treba opravdanja. Nuždna je, jer je u čovjeku neizkorjenivo usadjeno čeznuće za rješavanjem najvećih problema; to čeznuće je svojima čovjekova; i zato nije vezano o kulturu, nije opraničeno na stanovitu klasu; to je svojina duše čovjekove, jer duša je biće, koje pita.

Pa zato kada profesor na sveučilištu drži sveučilišnim građanima predavanja o filozofiji, tada to nije filozofiranje — to su tek predavanja o filozofiji; zato kada naš zadnji seljak i to uzimam takova, do kojega kultura još došla nije, kada taj seljak stane razmišljati o prvim i zadnjim stvarima, kada se pita: odaklo, kamo i zašto — tada to jest filozofiranje.

To neizkorjenivo čeznuće za rješavanjem najvišjih problema tako je svojina čovjekova, da se filozofi rekrutirajo iz najrazličitijih stališa. — Evo tek nekoliko imena: jedan razpop — Giordano Bruno, jedan državni kancelar — Machiavelli, jedan postolar — Jakob Böhme, jedan plemić — Descartes, jedan učeni diplomata — Leibnic, jedan prognani židov — Baruch Despinoza.

Svaki filozofski sistem jest izražaj jedne osobnosti; iz sistema govore ljudi, a otale slijedi, da se istina jednog filozofskog sistema ne smije mjeriti čisto stvarnim mjerilom, kada je jezgra osobna. Jedan filozofski sistem jest cio svijet, kako ga gleda stanoviti temperamenat; odlučna je tu osobnost; zato je Leibnic po svom temperamentu morao postati optimista, zato Schopenhauer pesimista.

Ako istina znači: očitovanje onoga, što se u vama sbiva, onda su svi filozofski sistemi istiniti. — Filozofi nalikuju kopačima blaga; siromaki su i blago traže; šta nadja, blago je, ali — samo za njih; a šta nama ostaje — to je kopa nje. — Pa kao što život ne prestaje teći, tako ne prestaje bitisati ni filozofija kao forma višjeg života. — Filozofija znači prekoračiti ovaj svijet i preći u svijet vrhunaravni. — Smisao životu, veli Harnack, mora uvijek smjerati za vrhunaravnim, jer konac naravnog bitisanja je smrt, a život, koji je smrti založen, nema smisla; samo sofizmi nas moga vrhu te činjenice zavarati. — Karakteristika je čovjekova, da teži za nemogućim — on teži i za istinom; a da istina imade kakovu vrijednost, to se neda dokazati — to je tek pretpostava naravi čovjekove.

Socijologija — i ako priznaje potpunu opravdanost filozofije — neće da bude možda sa filozofijom identificirana, jer zadaća je socijologije, ustanoviti zakone, koji ravnaju ljudskim društvom, a svrha joj je, kako ju je označio Comte: »voir pour prévoir« (vidjeti da uzmogneš predvidjeti).

I možda bi se toj svrsi bliže primakli, da medju samim socijolozima postoji bar njeka organizacija; ali te žalibože još danas nema te nam savremeni socijolozi, kako to dobro ističe američki socijolog L. F. Ward, predstavljaju vojsku samih častnika istoga ranga, gdje jedan ne sluša odredbe druga, već svaki ide svojim pravcem osvjedočen, da se socijologija može dobro shvatiti samo sa njegova stanovišta, pa se na tuđa stanovišta i ne obazire; nema diskusije, a nuždna pretpostava za sporazumak jest upravo diskusija.

Ne ćemo možda ni u jednoj znanosti naići na tako mnogo oprječnih i upravo protuslovnih tvrdnja, kao u socijologiji; ali to je i prirodna stvar kod jedne tako mlade znanosti, u kojoj još sve kipi i vrije. Dok jedni sociolozi polaze sa monističkog

stanovišta, nastojeć nam iz jedne jedine pojave t. j. materije protumačiti sve ostalo kao n. pr. Spencer, Gumpłowicz, Ratzenhofer, to drugi stoje na stanovištu dualističkom, tvrdeć, da je uz materiju bitan faktor i duh kao n. pr. Lester Ward, Mackenzie, Giddings; — dok jedan tvrdi, da je socijalna jedinica, iz koje je društvo nastalo, čovjek kao n. pr. de Greef, to drugi izvoli, da je ta socijalna jedinica čovječji par kao n. pr. Worms, treći pako nauča, da je to obitelj kao n. pr. Comte, a četvrti izpovjeda, da je to horda kao n. pr. Gumpłowicz; — dok jedan navješta vječni mir kao n. pr. Spencer, drugi prorokuje vječni rat kao n. pr. Gumpłowicz; — dok jedan temelji socijologiju na psihologiji kao n. pr. Comte, to ju drugi temelji na bijologiji kao Spencer, treći na političkoj ekonomiji kao Losia, četvrti na gospodarstvu kao Marx, peti na religioznom čuvstvu kao Kidd. — Ništa još nije jasno, mjesto kozmosa vlada kaos.

* * *

Najjači je poziv socijologija zadobila od razvitka prirodoslovnih znanosti, koje su u 19. vijeku izvanredno uznapredovale te su mnogi pisci pokušali primjeniti prirodoznanstvenu metodu i na ljudski društveni život. Naročito je ideja evolucije, može se reći, upravo revolucionirala duhove. Sama ideja evolucije je vrlo stara te joj tragove nalazimo već kod starih grčkih filozofa Heraklita, Anaximandera, Empedokla i Aristotela. U moderno ruku je ideju evolucije zaodjeo tek Lamarck, a najjače ju je dotjerao Darwin. U socijologiju ju je pako prenesao slavni Englez Herbert Spencer. Evolucija znači, da je sve, što je u svemiru, nastalo polaganim razvitkom iz najjednostavnijih oblika; evolucija se prema tomu proteže i na anorganički svijet t. j. na svijet neživući i na organički svijet t. j. svijet živući. — Pošto se mi ovdje bavimo samo organičkim svijetom t. j. ljudskim društvom, to puštamo na stranu evoluciju anorganizama. Kada se evolucija primjenjuje na organizme, onda se to naziva teorijom descendencije. Teorija descendencije je prema tomu primjena teorije evolucije na organički svijet. Načela su pako teorije descendencije, nako ju je razvio Darwin, posve u kratko ova: 1. načelo hereditarnosti, što znači, da čovjek fizičke i psihičke svoje oseb-

nosti nasljeđuje od svojih predja; 2. drugo je načelo primjene i varijabilnosti, što znači, da su organizmi ovisni o uvjetima okoliša te se tom okolišu i primjenjuju; 3. treće je načelo prirodnog probira t. j. činjenica, da u borbi za opstanak jači individui ostaju na životu, a slabiji propadaju. — To su glavna načela o teoriji descendencije, premda valja istaći, da ni ta načela nisu neprjeporna. Jer dok n. pr. Darwin tvrdi, da se evolucija sbiva polaganim, postepenim, jedva zamjetljivim prelazima, to tvrdi protivno n. pr. čuveni holandezki botaničar de Vries, koji je postavio teoriju mutacije, izvodeć, da se evolucija sbiva najednoč, spontano. Bilo u ostalom jedno ili drugo, valja reći, da je danas teorija evolucije skoro općenito priznata. A ni katolička crkva ju više potpuno ne osudjuje, jer evoluciju priznaje n. pr. poznati katolički pisac P. Wasman, dopuštajuć doduše evoluciju samo unutar vrsti. — I sada nastaje vrlo zanimljivo pitanje: šta nama za ljudski društveni život dokazuje evolucija? Moje je mišljenje, da smo mi u stanju temeljem evolucije protumačiti samo promjenu, ali da li ta promjena znači ujedno i napredak, toga mi ne znamo, to prelazi granice naše spoznaje.

* * *

Vrjeme je prekratko, a da bi Vam mogao prikazati postanak i razvitak ljudskih društva. Zato ću posve u kratko svratiti Vašu posornost na jednog od najumnijih socijologa, na Herberta Spencera i na njegovu slavnu socijologiju, koja sačinjava zaključni dio njegovog poznatog sustava sintetičke filozofije. — Spencer izvodi, da svaki organizam, a po tom i ljudsko društvo, ovisi o izvanjskim faktorima, u koje spada klima, konfiguracija i plodnost tla, flora, fauna, kao i drugi izvanjski faktori, koje naprosto nije moguće sve nabrojiti. Zatim ovisi o unutarnjim faktorima t. j. o čuvstvima, načinu mišljenja i inteligenciji pojedinaca, koji sačinjavaju društvo. Po Spencerovu mišljenju je priroda stanovitog agregata opredjeljena prirodom jedinica, koji taj agregat sačinjavaju, pa zato valja najprije izučavati, ako hoćemo upoznati prirodu društva, ljude, koji to društvo sačinjavaju. I tako se Spencer počuva baviti izučavanjem najprimitivnijih ljudskih društava, jer hoće temeljem teorije evolucije izvesti iz tih najprimitivnijih

najmodernija društva. Pa ako idemo iztraživati primitivne ideje tih najprimitivnijih ljudi, onda ćemo spoznati, da je jedna od prvih ideja takova primitivnog čovjeka ideja o dualitetu. Primitivni čovjek naime vidi n. pr. školjku u moru i okamenjenu školjku u zemlji, ili vidi svoje vlastito tijelo a uz njega sjenu, ili vikne u goru, pa čuje odziv, jeku, ili padne u nesvjest, pa dojde k sebi, ili spava, pa se probudi — a sve to ga dovodi do vjere, da ti predmeti i pojavi u istinu i dvaput postoje i otale se u njem radja vjera u dualitet svega, što ga okružuje. Primitivni čovjek teško razlikuje spavanje od smrti, pa zato vjeruje, da se mrtvi životu povraća. Smrt je samo posebna forma života, pa ostale nastaje običaj, da se mrtvima donosi hrana i piće, običaj, da se mrtva tjelesa balzamiraju, dok se njihov vlasnik i opet ne vrati; on će se već vratiti, samo ga valja čekati, kao što još danas čekaju Turci proroka, Židovi Mesiju, Njemci Barbarosu, Francuzi Napoleona, Hrvati Kraljevića Marka i Jelačića bana. Najprije se čovjek nada uzkrснуću u nekoliko sati, dana, godina, a kašnija, kada predočba o smrti sve jasnijom postaje, ne nada se uzkrснуću prije konca svih stvari. — Kada u plemenu tko umre, postane duh, a čim više slučajeva smrti, tim više duhova; predji su dusi; dusi se štiju i eto tako nastaje kult predja, koje primitivni čovjek obožava, idealizira; prvi bogovi su ti umrli predji.

To su posve u kratko primitivne ideje primitivnog čovjeka i sada nastaje pitanje, šta je društvo i da li društvo postoji? Najkarakterističnije obilježje društva jest trajnost odnosa medju njegovim članovima. Svako društvo je organizam, jer i društvo raste poput organizma, jer i u društvu vidimo, kao i u pojedinom organizmu, kako nastaje dioba rada, kako se radja diferensiranje. Kao što u pojedinom organizmu vidimo za pravo tri organa, jedan izvanjski, koji štiti organizam od upliva izvanjskog svijeta t. zv. ektoderm, jedan unutarnji, koji prima i probavlja hranu t. zv. endoderm i jedan srednji, koji hranu podjeljuje cijelom organizmu t. zv. mesoderm, tako vidimo i u društvu jedan izvanjski organ, koji se skrbi za obranu društva, to su gospodari i vojnici, jedan unutarnji organ, koje se skrbi za prehranu društva, to su podložnici i jedan srednji organ, koji porazdjeljuje cijelom organizmu hranu, to su industrijalci.

Ako motrimo ovakovo društvo, onda ćemo vidjeti, da u prvom redu vsijedi interes roda, naime interes cjelosti; a taj interes zahtjeva, da se roditelji žrtvuju za svoj podmladak, pa zato dobrobit voditelja dolazji u obzir tek iza dobrobiti djece i dobrobiti cjelosti. Zato će se temeljem teorije evolucije moći održati samo onakove obiteljske institucije, koje najviše koriste djeci i cjelosti. I to je razlog, iz kojega se nestali primitivni neuredjeni odnosi izmedju muža i žene, to je razlog, da je potisnuta polyandrija i polygamija te da skoro posvuda vlada monogamija, jer je ona najpodesnija, da najvećom njegom obuhvati djecu i da najviše koristi cijelom društvu, pa zato vidimo, da su sve moderne države utemeljene na monogamičnoj obitelji. Ali bi ipak krivo bilo, da kušamo etiku obitelji prenjeti na etiku društva i države. Za obitelj naime vrijedi načelo, da se najveća pomoć i naprada mora dati ondje, gdje je najmanja zasluga t. j. maloj djeci; za državu i društvo pako vrijedi zakon, da se najveća pomoć i nagrada daje ondje, gdje je najveća zasluga t. j. nagrade se ravna prema vrijednosti pojedinca. Kada bi zakon jedne institucije upotrebili na drugu, ta bi propala; kada bi princip društva i države, da se nagrada ravna po zasluži, upotrebili na obitelj, propala bi djeca, jer su bez zasluge, pa ne bi smjela ni pomoći dobiti; a kada bi princip obitelji, da se najveća nagrada ravna po najmanjoj zasluži, uporavili na društvo in državu, propala bi i država i društvo, jer tada bi svaki išao za tim, da čim manje radi, pošto bi mu tada i nagrada imala biti najveća. I otale nastaje nužda, da se održi ta temeljna razlika izmedju etike obitelji s jedne strane i etike društva i države s druge strane.

* * *

U onim primitivnim kordama i grupama, koje su predhodile državi, nije bilo ni zakona ni prava, ali je ipak bila njeka vrst uređenja. — Takovom primitivnom hordom dominirao je ceremonijel, koji se je razvio malo po malo sam od sebe kao prirodni proizvod društvenog života: to su običaji, koji su regulirali međjusobne odnose pripadnika stanovite socijalne grupe. Sir John Lubbock veli: nijedan divljak nije slobodan, svagdje ga sapinju običaji, koji su isto tako strogi kao zakoni. — Tek kašnje se iz tih običaja izdiferenciraju zakoni. — Zakon, pisani

ili nepisani, dovadja za pravo u izvjestnu formu samo gospodstvo mrtvih nad živima. — Kada se pitamo: što kaže zakon? za pravo se pitamo: što kažu vaši predji? Svagdje, gdje se je razvila teorija duhova, nalazimo običaj, obraćati se na te duhove i iz njih nastale bogove u važnim stvarima; njihov odgovor stvara praecedens, iz kojega nastaje zakon. Sada je i jasno, kako to, da svagdje na rajnim stepenima socijalnog razvitka nema razlike između crkvenog i svjetovnog zakona. Židovski zakon pentateuch sadržaje i božje zakone i religiozne norme, ali i nebrojnih uputa za svakdanje stvari, baš kao i hrvatski vinodolski zakon. — Čim više napredujemo, tim se jače ukazuje tendencija, da iskoristom i svrhom zakona bude pravna jednakost svih ljudi.

* * *

Da svratim Vašu pozornost na jednu neospornu činjenicu: ma koliko jada i nevolje potiče od borbe i svadje, ipak se mora priznati, da su intersocijalne svadje hitro unapredile razvitak društva. S toga je neumjestno n. pr. potpuno osudjivanje despocije, jer je i neograničena sila despota unapredjivala i dobro. Mi ne smijemo nikada zaboraviti istinu, da u ljudskim delima ono, što je apsolutno dobro, može biti relativno zlo. Relativno dobro će u društvu biti ono, što unapredjuje preživljenje kojega društva, ma kako velike bile pri tom patnje pojedinaca. Nedvojbena je istina, da porast humaniteta ne ide uporeda sa civilizacijom, koja nužno mjetnje izvjestni inhumanitet, ali to je neizbježno. Tek usljed borbâ i svadjâ mogle su nastati velike socijalne grupe, veliki narodi. — Ako na postanak tik velikih socijalnih grupa uporabimo teoriju evolucije, možemo to izraziti ovako: jedan je od najobćenitejih zakona evolucije, da integracija nastaje, kada su jednake jedinice izvrgnute istoj sili; uzmimo, da na takovu primitivnu hordu navali druga koja horda; usljed navale složiti će se svi članovi te prve hordê na obranu, jer su svi izvrgnuti istoj sili, naime navali; i tako je takova mala horda zadobila prvu unutarnju suvislost prigodom zajedničkog otpora proti izvanjskom neprijatelju. To možemo progoniti u historiji: tek uslijed ratova sa Perzijancima nastade jaka Grčka, kao i usljed rata sa Francuzkom jaka Njemačka.

* * *

Nas zanima problem, kako se je iz takovih primitivnih horda mogla razviti moderna država? Taj je problem moguće riješiti na temelju teorije evolucije: bijologija je naime izvanredno obogaćena otkrićem, da svi organizmi imaju jednu zajedničku pra-formu, iz koje su se razvili; pa ako su se i društva postepeno razvila, moraju i ona imati jedno prvotno stanje. A tako i jest. Ako si zamislimo posve neorganizovanu hordu, kada ima odlučiti o kojem javnom pitanju n. pr. o putovanju ili o obrani proti neprijatelju, opaziti ćemo 2 grupe: stariji i jači su prva grupa, koja vodi glavnu riječ, a ostatak sluša; nu u prvoj grupi će se uvijek naći jedan, koji će uslijed svog ugleda najviše doprinjeti odluci i cjela se horda dijeli u troje: da se bijološki izrazimo: u općoj masi će se diferensirati jezgra i jezgreno tjelešće. A te prve tragove državne strukture vidimo i kod najnižih naroda i kod historičkih naroda: amo spadaju Grci sa svojom »agora« pod predsjedanjem kralja, gdje su sudjelovali poglavice, a narod slušao; slično u Rimu kralj, senat i slobodni Rimljani; jednako kod Škandinavaca, u Švicarskoj i u staroj Englezkoj; upravo kao još i danas, gdje svako društvo ima predsjednika, odbor i članove. — Ako prvi faktor zadobije svu vlast u svoje ruke, nastati će despocija; ako tu vlast zadobije drugi faktor, nastaje oligarhija, a ako treći faktor, nastaje demokracija. — Na taj su način nastale i mogle nastati sve države. — Sva društva i sve države možemo udijeliti u dva tipa: u tip ratni i u industrijalni. — Karakteristika je ratnog tipa despotski red; ratno društvo ne želi, da ovisi o inozemstvu, jer uslijed importa iz inozemstva postoji pogibelj, da će u slučaju neprijateljstvá biti zaprječen import najnuždnijih stvari i stoga je od potrebe, da se omogući produkcija tih stvari u vlastitoj državi te tako vidimo, da postoji očit odnos između ratne djelatnosti i zaštitne (prohibitivne) carinske politike; u ratnom društvenom tipu postoji patriotizam, koji smatra trijumf svog društva najvišjom konačnom svrhom svakog djelovanja; zato nalazimo u takovu društvu vanrednu lojalnost, iz koje poizvire poslušnost prema autoritetu te povjerenje, koje se uzdrmati neda, a s tim je u vezi i relativno mala moć vlastite inicijative te nastaje vjera, da je državno skrbništvo svagdje mužдно. Industrijalni pako tip ne čuti potrebu za takovom podređenošću in za de-

spotskom moći, već više ljubi reprezentativne institucije, kojima je obilježje decentralizacija; industrijalni tip nastoji porušiti granice između naroda; u tom je tipu neovisnost pojedinaca velika, lojalitet je manji, obožavanje monarka se pretvara u poštivanje, umanjuje se vjera u svemoć vlade te u prvi red stupa nastojanje za dobrobit čovječanstva. — Takov industrijalni tip će se moći potpuno tek onda razviti, kada prestanu ratovi, jer od rata je svijet već primio, što mu je rat u opće dati mogao, naime napučenje zemlje jačim i inteligentnijim sasama; nastale su velike narodnosti, što se sve ratu zahvaliti ima. — Ali je slabo izgleda, da će rat škoda prestati, jer rat, borba leži u srcu svih stvari, borba je otac svega.

* * *

I pitamo se na koncu: kamo idemo mi, kamo ide to ljudstvo, koja mu je svrha. To je već filozofija, ali duša je biće, koje pita: kamo? Šta je svrha tog ljudstva i te naše žurbe u životu?

Možda savršenstvo? Nu ljudi su različiti pa si moremo zamisliti, da bi jedan bio potpuno savršen u dobru, a drugi u zlu, dakle ne moremo ciljem staviti svaku vrst savršenstva.

Možda sreća? Ali ljudi u tako raznim stvarima vidjaju sreću, da se napokon i ne zna, šta je sreća. Svaki čovjek hoće da bude sretan, ali uslijed prirodne konstitucije nije nijedan u stanju, da to bude.

Možda ljubav, kako to misli grof Tolstoj? Ali uz razumnu ljubav ima i nerazumne, pa je ljudstvo još daleko od one velike ljubavi, koju je predikavao Spasitelj te vjerojatno neće nikada ni doći do nje.

Šta je dakle cilj naš, koja li je svrha. To prelazi granice naše spoznaje i zagonetku života nije nam ni Haeckel riješio. Tu valja reći sa dru. Bois-Raymond: Ignoramus et ignorabimus.

Dr. E. Miler.

Beseda o zločinih javne nasilnosti.

I.

Naš kazenski zakonik ima 13 slučajev takozvane javne nasilnosti. Na prvi pogled bi se pač pričakovalo, da se pod tem skupnim pojmom javljajo zločini, ki imajo nekaj in sicer nekaj temeljno in bistveno skupnega, toda dejansko je v tej skupini več zločinov, ki jim z javno silo ni ničesar opraviti, in so proti vsej logiki spravljani pod en klobuk, — pod en razdelek javne nasilnosti.

Značilen v tem oziru je osobito 11. slučaj, slučaj odpeljave ženske, kar se lahko izvrši tudi samo zvijačno; pri ženi celo z njeno privolitvijo; tukaj bi pač zaman iskali sile ali celo javne sile. Združitev tako različnih zločinov pod enim, neprimernim imenom javne sile je prišla v zakon samo po zgodovinski poti.

Rimljani so prvi uveljavili pojem javne sile: »vis publica, quae fit contra securitatem rei publicae«. In pod ta pojem se je sčasoma podrejalo vse, kar se ni moglo ali vedelo podrežati kam drugam.

Književnost si je povsem jasna, da ta pravni pojem ne sodi v novodobno pravo, že zaradi tega ne, ker se oblika življenja in vladanja narodov vedno predrugačuje, presnavlja mnenja in — napreduje, in toraj o stalnosti pojmov »rei publicae« in »securitatis rei publicae« ne more biti govora.

Da je pa vendar bilo moči porabiti stari pojem »vis publica«, preosnovalo se ga je v »crimen vis«.

Posebno je bila »policijska država«, katerej je dobro služil in še služi ta pojem — za ustanovitev raznih zločinov. »Terezijana« jih ima izdatno število (10) ... Javna sila obsega vsa ona zlobna započetja, s katerimi kdorkoli nalašč in na nevarni način prisvajajoč si zoper soprebivalce silodejstva moti in krši občni mir in varnost. »Jožefina« je pripoznala le dva slučaja javne nasilnosti: napad na tujo zemljo, hišo ali stanovanje in pa zoperstavljanje zoper oblastvene osebe v uradnih poslih. — Kazenski zakonik iz leta 1803 ima tri, sedaj veljavni zakonik od leta 1852 pa 13 slučajev javne nasilnosti, toraj nekak rekord.

Kakor pa je zakon vse zločine, ki jih ni vedel spraviti v kako drugo logično skupino, spraval pod zgodovinsko običajni pojem javne nasilnosti, tako je tudi med temi trinajstero zločini ustanovil enega, ki je vanj uvrstil vse, česar ni mogel uvrstiti drugam, in kar mu je neizogibno preostalo, to je prepirni šesti slučaj javne nasilnosti po §-u 87 kaz. zak.

Le-ta in pa tretji slučaj javne nasilnosti (§ 81 k. z.) sta prostemu ljudskemu naziranju najmanj umevna, v bistvenih znakih najmanj določna, zato najbolj raztezna in pri demokratičnem državljanstvu najbolj osovražena.

II.

Zločini javne nasilnosti bi po naravnem pomenu in po pojmu morali imeti posebno dva znaka.

Predvsem je potreben znak javnosti, ne sicer v zmislu javnega, t. j. tudi drugim vidnega načina, marveč v zmislu javne udeležbe, ko se ne udeleži le ena oseba, marveč neka množica ljudi. Nadalje pride znak silovitosti; navadni spor ali tudi navadna lotitev, dejanska lotitev dveh oseb, še ni nasilnost ali silovitost; zato je treba neke posebne srditosti, one mere, ki jemlje razum, ki slepo divja, besni in ne pristaje na noben razlog pameti.

Z besedo javna nasilnost sta združena ta znaka, ki vsled svoje naravne zveze drug drugega popolnujeta in stopnujeta do neke posebne ostrosti. Naš narod ima za tako posebno stopnjo silovitosti poseben in prav značilen izraz: »tolovajstvo«. Beseda tolovaj znači zločinca, ki sicer lahko nastopa v gotovem slučaju sam, vendar v zavesti, da ima tovariše in da v slučaju nevarnosti ni osamljen, marveč mu je pomoč tovarišev blizu. Tolovajstvo, pobjništvo, to sta dva značilna izraza za narodni pojem javne nasilnosti v pravem pomenu besede; toda o taki javni nasilnosti v naših zakonitih slučajih ni mnogo prostora.

Javna nasilnost našega zakona se v nekaterih slučajih čisto nič ne krije s pojmom tolovajstva in pobjništva. Po našem zakonu lahko povzroča javno nasilnost osobito po §-ih 81, 87 k. z. že ena sama oseba na skrivnem torišču, in tudi izvenredne silovitosti ni potreba.

V §-u 81 k. z. zadošča nastop poedine, posamezne osebe zoper poedino, posamezno osebo državnega dostojanstva in ugleda. Besedilo slove: »Če se kdo sam za-se, ali tudi če se jih več, vendar brez skupljanja zoperstavi kateri v §-u 68 k. z. imenovani osebi, izvršujoči oblastveno naročilo, ali opravljajoči svoj urad ali svojo službo, z nevarno grožnjo ali resnično silovito lotitvijo, četudi brez orožja in ranitve; ali enega teh činov stori, da bi kak uradni čin ali službeno poslovanje izsilil.« Napis temu paragrafu se glasi: »Javna nasilnost s silovito lotitvijo ali nevarno grozivitvijo zoper oblastvene osebe v uradnih rečeh.« — Tako torej stoji storilcu nasproti javna oblast, oblastveno dostojanstvo lahko v eni osebi dostojanstvenika, vršečega oblastveno naročilo; storilstvo se lahko godi kjerkoli tudi v sobi uradnika-posameznika.

Tukaj nastaneta predvsem dve važni vprašanji. Javna oblast ima dolžnost vedno in vselej nastopati v zmislu in okviru zakona. Ali je toraj državljan dolžan pokorščino tudi, če javna oblast postopa izven zakona, če sama krši zakon? Na drugi strani mora javna oblast nasproti državljanu nastopati obzirno, v mejah uradniške strokovnosti in se jej je čuvati vseh nepotrebnosti, da po nepotrebnem ne nadleguje, ne dela neprilik in celo da ne draži.

Iz teh dveh ozirov je pač umevno nasprotje med državljanom in oblastvenikom, katerih vsak skuša zakon razlagati in uporabljati, — morda celo zlorabljati v svoj prid. Toda zakona mora biti skrb, da uradnik ne sme nikdar po svoji poljubnosti in razpoloženju ustvariti predpogoje zločina. In vendar je to osobito v §-u 81 k. z. prav lahko mogoče.

Narodni običaj je, da se naborniki napijejo »korajže«. Psihologični položaj, ki ga ustvari to, da se treba nenavadno predstaviti visoki gosposki, ima na posamnika nenavaden učinek, ki se spravi v naravno ravnotežje z napito korajžo; — taka vinjenost je prešla v ljudski običaj. Če potem nabornik gre pojoč in ukajoč po ulici, razvnet po nenavadnosti svojega položaja in po zavžiti pijači, tudi kolikortoliko ponosen, da se z 99% gotovosti pričakovati, da pride do zoperstavitve nabornika v zmislu §-a 81 k. z., ako stražnik ali orožnik ne ravna z nabornikom dovolj obzirno. Izjemni položaji zahtevajo izjemno primerno obzirnost.

Opomina, naj miruje, enkratnega, dvakratnega, trikratnega — glasni nabornik še slišal ne bo, in če se mu naenkrat naznani aretiranje v imenu zakona, bo debelo gledal, se izgovarjal, da ni nič storil, branil se bo iti v zapor in stražnika porinil od sebe, in nesreča zločina po §-u 81 k. z. je gotova.

Spominjamo se, kako je oblast svoj čas, da se zabrani razširjanje trtne uši, dala kmetom izruvatı trsje, čeprav je imelo na sebi že dozorevajoče grozdje. Kmetje so se takemu početju uprli siloma, zagrešili zločin po §-u 81 k. z. in bili v množicah odgnani v ječo. Kdor pozna razmere, izprevidi, da se v takem položaju kmet vedno upre, ker mu nikdar ne gre v glavo, da ima kdo pravico njemu izruvatı trsje z dozorevajočim grozđjem, — osobito če se mu ne zajamči takoj primerne odškodnine. Sedaj nikomur ne pride na misel, da bi zaradi trtne uši odrejal izruvanje trsov! In vendar še danes trpe kaznovanci posledice tega ravnanja.

V takih razmerah je toraj mogoče in se tudi dejansko dogaja, da sta si prizadeto ljudstvo in oblastvo dijamentralno nasprotni v naziranju o tem, kaj da je zakonito in upravičeno, kaj pa ni. V rokah oblasti je, izkoriščati kako dejansko razpoloženje ljudstva tako, da se z matematično gotovostjo lahko že naprej reče, da mora priti do spopadka po §-u 81 k. z.; na drugi strani pa zopet previdna oblast s strokovno mirnostjo in obzirnostjo reši vse razpoloženje, ne da bi prišlo do najmanjše nezakovitosti, do najmanjšega prestopka. Zato je pač lahko umevno, da je ljudstvo v takih slučajih nezaupno napram oblastvom in da se v parlamentu po vseh izgredih očita oblastvom, da niso pravilno in strokovno obzirno postopala, da se je rabila oblastvena sila po nepotrebem i. t. d.

Vprašanje zakonodavca torej nastane, ali naj obvelja vsako nastopanje oblastva tudi takrat, če je bilo neumestno, nepravilno ali celo krivično in protizakonito, odnosno ali naj obvelja tak po neprevidnosti ali celo izzivanju povzročen zločin — tudi pred sodnikom, — ali naj se v slučaju oblastvenega, nezakonitega postopanja zoperstavitev računi nižje, za prestopok, ne pa za zločin.

Tudi v slučaju §-a 87 k. z. se najdejo take nevarnosti in taki pomisleki na oblastveni strani.

III.

Ta § 87 k. z. ima naslov: »Javna nasilnost s hudobnimi dejanji ali opuščanji v posebno nevarnih okolščinah.«

Govoreč poprej v §-u 85 a) b) in c) o hudodelstvu s hudobnim poškodovanjem tuje lastnine, beseduje zakon: Ravno tega hudodelstva se zakrivi, kdor s kakoršnim si bodi drugim (kakor so naštetja v §-u 85) iz hudobije storjenim dejanjem ali z nalaščnim zanemarjenjem dolžnosti pri poslovanju železnic ali pri v §-u 85 c) navedenih napravah ali podjetjih povzroči katero izmed v §-u 85 b) navedenih nevarnosti. Glede nevarnosti pa pravi § 85 b): Druge hudobne poškodbe tuje lastnine je smatrati za hudodelstvo javne nasilnosti, kadar more iz njih (daraus) nastati — nevarnost 1. za življenje, zdravje, telesno varnost ljudi, ali 2. v večji meri za lastnino.

Pri tem paragrafu torej najdemo težišče v znaku nevarnosti. Nevarnost je pa povsem abstrakten pojem in lahko je polagati vanj tudi več kakor je stvari primerno. Enemu se dozdeva nekaj nevarno, kar drugi označuje, da je brez najmanjše nevarnosti. Nevarnost je torej šele uspeh sklepa in sodbe in raznih predpogojev, dejanskih okolščin in razpoloženj in je torej možno: »quot capita, tot sententiae«, tembolj, če se v resnici ni nič zgodilo. In zopet nastane nasprotje v naziranju oblastev in ljudstva. Nastane namreč vprašanje, ali je že sploh vsaka »in abstracto« možna nevarnost, četudi je v konkretnem slučaju resnično več ali manj oddaljena, že sposobna tvoriti težko hudodelstvo. Dejanski se včasih lahko da reči, da je kdo bil v nevarnosti, da se je nevarnost zares dogodila, če tudi — hvala Bogu — ni imela posebnih ali tudi nobenih nasledkov. Včasih se pa to reči ne da in vprašanje, ali bi nevarnost nastala zares, ostane nerešeno ali vsaj dvomljivo. Jasno je torej, da je v takih slučajih treba največje natančnosti, in da je tudi v tem, kakor v vseh več ali manj nejasnih in dvomljivih slučajih potrebna in umestna — zlata srednja pot tembolj, ker gre za odločitev, ali je smatrati državljana — zločinčem, ali pa morda samo prestopnikom ali celo nekrivcem.

Ni dvoma, da v bodoče taki nedoločeni dejanski stani ne bodo smeli več biti zločini, marveč se bodo morali pomakniti na nižjo stopinjo pregreškov ali celo prestopkov.

Zločin §-a 87 k. z. se šteje med takozvane obče nevarnostne delikte.

Kaj zakon imenuje občo nevarnost, je pokazal na nekaterih slučajih, kajti zakon navaja primere §-a 85 c) kaz. zak.: hudobno poškodovanje železnic, k železniškemu prometu spadajočih strojev in drugih naprav, parnih kotlov, vodnih naprav, mostov i. t. d. — in tem primerom nasproti postavlja zopet: hudobne poškodbe, storjene sploh v posebno nevarnih okolščinah. Pri zakonovih primerih glede železnic, parobrodov in pripadajočih naprav, jezov, vodovodov je pač pojem obče nevarnosti vsakomur jasen in očit. Toda v ostalem zakon prepušča sodbo sodniku, kdaj je smatrati, da je poškodba storjena v posebno nevarnih slučajih.

Tudi v §-u 87 k. z. (drugi slučaj) navaja zakon nevarnost pri poslovanju železnic in glede v §-u 85 c) navedenih naprav in označuje v osebni oziru za zločin že zanemarjenje dolžnosti, ki jih ima poslovtatelj. To je prav umevno. Kdor je nameščen pri železnici, ima pozitivno službeno obveznost, da ravno radi varnosti izdane predpise izpolnjuje, sicer se zgodi lahko velika nevarnost, da pride vlak na napačen tir, da trči z drugim vlakom itd.

V prvem slučaju §-a 87 pa označuje zakon zločinom kakršnokoli iz hudobije (Bosheit) storjeno dejanje, s katerim nastane katera izmed nevarnosti §-a 85 b) k z.

Knjiga in praksa glede na jasno besedilo §-a 1 k. z. nikdar ni dvomila o tem, da je pri vsakem hudodelstvu potreben hudobni naklep in da torej brez hudobnega naklepa sploh ne more biti govora o nikakem hudodelstvu. Toda knjiga in praksa je v zadregi in v dvomih glede k vsakemu hudodelstvu pripadajočega hudobnega naklepa v nekaterih slučajih zato, ker zakon rabi pri nekaterih hudodelstvih posebne izraze, in se ne poslužuje v §-u 1 določenega termina: hudobni naklep. Mnogi si tukaj olajšujejo razlago s tem, da umujejo: Ker je k vsakemu hudodelstvu potreben hudobni naklep in ker brez hudobnega naklepa hudodelstva ni, zatorej je zakon vsakemu hudodelstvu hudobni naklep vsebinil in moral vsebiniti. Če se torej zakon pri nekaterih posebnih hudodelstvih poslužuje drugega izraza, ta izraz ne more pomenjati manj, kakor hudobni naklep, pa

tudi več ne, ker več k pojmu hudodelstva ni potrebno; torej zakon z različnim izrazom ni hotel označiti nič drugega, kakor samo goli »dolus«. To naziranje se vsaj deloma nahaja pri Herbstu (stran 231), Janki (232), tudi pri Fingerju (str. 175) glede hudobne poškodbe tuje lastnine, kajti le-tam pomeni zakonov izraz iz hudobije, hudobna poškodba samo to, kar bi se pravzaprav reklo z besedo dolozna poškodba. Tudi kasacijsko sodišče si je bolj ali manj prilastilo to naziranje, — s katero in kolikšno opravičenostjo, to je drugo vprašanje.

Če je namreč zakon postavil hudobni naklep za glavni znak, glavni predpogoj vsakemu hudodelstvu, potem bi pač bila nezaslišana lahkomiselnost, da bi zakonodavec samo zaradi lepoglasja rabil na raznih in sicer odločilnih mestih prve vrste za glavni terminus hudobnega naklepa v §-u 1 k. z. razne izraze. Zakon vendar ni leposloven umotvor, kjer je različnost izrazov priljubljena in dovoljena!

Če je zakon rabil na raznih mestih razne izraze, je nedvomno hotel tudi nekaj različnega povedati. Imel je pri dotičnih izrazih seveda v mislih: »dolus« hudoben naklep, o tem ni dvoma, toda hotel je vrhutega še označiti nekaj posebnega.

Samo na nekaj je vendar treba paziti. Zakon je v §-u 1 k. z. imenoval glavni znak hudodelstvu: hudobni naklep (böser Vorsatz), pojem sestavljen iz pridevnika in samostalnika; če se je pozneje hotel izraziti kratko pridevniški, za tak izraz ni imel prave besede, moral bi reči: »bösvorsätzlich«, — trdo, nenavadno besedo. In kako si je pomagal? Tako, da je rekel samo ali »vorsätzlich« ali »absichtlich«, a zategadelj se mu na dotičnih mestih ne more podtikati, da bi bil s tem hotel reči manj, kakor pa izraža pojem: iz hudobnega namena¹⁾, ali da bi ne bil dovolj jasen.

Kjer je pa zakon rabil drugi samostalnik, ali sploh drugo od izraza v §-u 1 k. z. povsem različno besedo, tam je hotel tudi nekaj posebnega povedati.

In ni ravno naključje, da nahajamo drugačni izraz ravno pri hudodelstvu hudobnega poškodovanja tuje lastnine in osobito pri §-u 87 k. z. Tukaj zakon terja poškodbo iz hudobije,

¹⁾ Glej v §-u 89 k. z. absichtliche Störung des Betriebes, vorsätzlicher Missbrauch der Staatsanstalt (brzobjav).

in razpredeljuje sploh vse poškodbe ravno zastran osebnega momenta volje na tri stopnje : 1.) nemarnostno poškodbo tuje lastnine §§ 434 – 459 k. z. (culpa); 2.) poškodbo tuje lastnine iz objestnosti ali razposajenosti (Mutwille) §§ 317 in 318 k. z.; 3.) poškodbo tuje lastnine iz hudobije, § 468, 85 k. z. Ni dvoma, da je poškodba iz razposajenosti dolozna, toda zakon je tukaj vzel ost iz pojma doloznosti hoteč reči : vsled hipnega razpoloženja, vsled hipne razposajenosti. V §-u 319 k. z. pa se naravnost imenuje namenjena (absichtlich) poškodba svarilnih znakov, ki naj ljudstvo opozarjajo na pretečo nevarnost, voznike na nevarnost cestne strmine itd.

Kaj torej naj pomeni izraz §-a 85 k. z.; iz hudobije! Nedvomno mora pomenjati to, kar označuje zakon v §-u 1 s hudobnim naklepom; kajti brez hudobnega naklepa — ni hudodelstva. In kaj bi zakon mogel s svojim posebnim, različnim izrazom pomenjati več? Če psihološko razmotrujemo dogodek pri hudobni poškodbi tuje lastnine, najdemo pač res nekaj posebnega. Tuja lastnina je dejal bi mrtva, za lastnika na sebi indiferentna stvar. Umevamo pač, da si pohlepnež želi tuje lastnine, tako osobito pri tatvini, da bi se z njo okoristil. Toda če človek ne išče koristi od tuje lastnine in jo vendar poškoduje ali uniči, tedaj mora to storiti iz posebne hudobije. Njemu zadošča to, da lastnik ne bo imel koristi od svoje lastnine, skratka storilca posebno veseli, tuja škoda, in to je pač znamenje posebne sirovosti. Mnogokrat tatovi vsega blaga ne morejo odnesti in ga iz zlobe skvarijo : vino izpustijo, da izteče, mast onesnažijo. In v takih slučajih je slišati bridko tarnajočega lastnika : Ko bi vsaj tudi to bili odnesli, pa ne tako grdo pokvarili, ker se človeku smili ! —

S hudobno poškodbo je torej zakon hotel označiti poškodbo iz škodoželjnosti, iz posebne sirovosti ; na drug način se hudobna poškodba tuje lastnine ne godi. In če zakon umevamo po psiholoških naravnih odnošajih, nam bo pač jasno, zakaj zakon v §§-ih 85, 87 k. z. zahteva ravno storilstvo iz hudobije. V §-u 87 k. z. zahteva kakršnokoli »drugo« iz hudobije storjeno dejanje, s katerim se katera izmed nevarnosti §-a 85 b) povzroči, torej s kratka : hudobno povzročitev v §-u 85 b) k. z. navedene nevarnosti. Toda povzročitev (iste) nevarnosti

nahajamo tudi na drugih mestih za prestopok ali pregrešek. Pregrešek, — če je malomarnost, ki je imela smrt človeka za posledico, v §-u 335 k. z. in sorodnih (§ 370, 376 itd.). V posebno nevarnih položajih pa za pregrešek že zadošča posledica težke telesne poškodbe (§ 337 k. z.)

Naš zakon pa pozna tudi dolozna kazniva dejanja, ki ne obsegajo samo telesne nevarnosti, marveč celo dejansko poškodbo telesa, in vendar niso niti zločin niti pregrešek, nego samo prestopok (§ 411 k. z. in sorodni). In vzlic temu je moglo priti in je prišlo kasacijsko sodišče do izreka, da za izpolnitev hudodelstva po §-u 87 k. z. zadošča že dolozna povzročitev gole telesne nevarnosti glede enega samega človeka.

Naravnost čudno ali morda celo značilno za avstrijsko sodstvo je, da praksa zakonito razlikovanje glede posebne kakovosti kar naravnost prezira in zanika, čeprav zakon to razlikovanje izrečno povdarja na več mestih. Posebno pri takozvanih razteznih zločinih, kakršni so pred vsem po §-ih 81, 85 b), 87 k. z., je utešnjujoča razlaga naravnost opasna. Neodvisen ljudski sodnik bi do take ozkosrčne razlage nikdar ne prišel. Do take razlage je sodstvo mogla dovesti le strogo birokratska vzgoja, kateri je pojem oblasti čestokrat — pojem neizprosne Gesslerjevega klobuka.

Pri razlagi zakonov sploh pride, če se zadeva iz zakona ne da drugače pojasniti, in če je, kakor ravno v kazenskih rečeh izključena analogija, v poštev edino stroga dobesedna razlaga s pomočjo logike in slovnice. In nikakega dvoma ni o tem, da stroga logična in slovnična razlaga nikdar ne more dovesti do take utešnjujoče razlage, kakršno je dalo besedam: poškodba iz hudobije — vrhovno sodišče.

Toda tudi pojmovna razlaga »hudobnosti« v §§-ih 85, 87 k. z. vodi k širši razlagi v zmislu zakonitega razlikovanja. Nikakor ne more biti samo golo naključje, da se zakon opetovano izraža v §-u 85, začetek: druge hudobne poškodbe tuje lastnine; § 85 c): hudobna poškodba na železnicah; § 87: drugo iz hudobije započeto dejanje.

Enako tudi ni golo naključje, da zakon glede pojma doloznosti navaja v enem in istem §-u 87 dvojno izjemno razlikovanje hudobnega naklepa: drugo iz hudobije započeto dejanje ...

in kmalu potem: vsako (dobro) premišljeno zanemarjenje »(geflissentliche Ausserachtlassung)« . . . torej zanemarjenje navzlic temu, da se je dobro premislilo . . . vse posledice. (Primerjaj še § 207 k. z.; kdor vedoma (wissentlich) poroči poročeno osebo.

Seveda tudi knjiga ni prezrla teh zakonitih razlikovanj doložnosti. In ni malo pisateljev, ki zakon razlagajo v zmislu tega razlikovanja, za katero se je ustvaril terminus; »dolus coloratus«, to je »dolus« z nekaterimi dodatki, koloraturami, ki ga razlikujejo od navadnega hudobnega naklepa. Tako osobito: Schütze, Lammach, Mitterbacher, Högel, kateri opozarjajo na to, da je naš kazenski zakon iz časov uzakonitve obč. državljsanskega zakonika, ko je zakonodavec stremil za tem, da spravi pojme o kaznivih dejanjih v soglasje z naziranjem ljudstva, in to stremljenje je povzročilo, da se pojem tatvine ni samo določil, kakor prisvojitve tuje premične lastnine, marveč je dobil še dodatek: zavaljo svojega dobička. Kakor je torej k tatvini treba razun hudobnega naklepa, da si kdo prisvoji tujo premičnino, še dobičkarskega namena (dobičkarske kolorature), tako zahteva zakon pri hudobni poškodbi tuje lastnine razun doložnosti posebno škodoželjnost ali sirovost. Za takšno razlago se kaže na zgodovino, kako je nastal § 85 k. z., osobito na izvajanja Zeilerja, da ima zagrozitev kazni namen, nedovoljene oblike maščevalnosti preprečiti; dalje neposredna zveza s §-om 83 k. z., ki zabranjuje vsakršno zadostitev maščevalnosti.

Tudi pri normalni doložnosti poškodba tuje lastnine ne bi mogla stati med javnimi nasilnostmi, ampak bi morala biti uvrščena med kaznjivimi čini zoper premoženje. Tudi se navajajo sicer protislovja glede velikosti kazenskega stavka, če se primerja kazni pri drugih težjih zločinih. V §-u 86 k. z. stopnjuje zakon kazen po velikosti hudobije in nevarnosti, hudobni naklep sam na sebi pa se ne da stopnjevati. Kakor se je omenilo, razlikuje zakon hudobno poškodbo nasproti poškodbi iz razposajenosti (Mutwille), katera je tudi določna, in nasproti nemarnostni poškodbi.

Važno je torej, da zakon v §§-ih 85 in 87 k. z. zahteva nek posebni »dolus-coloratus«, sicer bi bil ta § v mnogih slučajih, kjer so ustanovljeni kaznjivi čini z isto vsebino, nepotreben.

(§§ 317—319, 342, 373—374, 378—381, 383, 386, 392, 398 itd.) Če bi zakon ne uvaževal v §-u 87 k. z. posebno barvanega hudobnega naklepa, bi med tem zločinom in med §-om 431 k. z. bil razloček tako neznaten, da bi bil skok od prestopka najnižje vrste — k zločinu s težko ječo — naravno nezaslišan in nerazumljiv.

Kasacijsko sodišče je razlago tega §-a in osobito njemu lastnega hudobnega naklepa tako ponižalo, da se ta § da porabiti naravnost za vsako oblastveno zadrego. To se doseže z delitvijo §-a na dva dela, kakor če bi zakon terjal 1.) iz hudobije započeto dejanje kakršnokoli, 2.) povzročitev katere izmed nevarnosti §-a 85 b) k. z., ko že zadostuje povzročena nevarnost za posameznika in se zahteva samo povzročitev nevarnosti v večji meri za tujo lastnino. Po kasacijskih odločbah zadošča že vsaka najmanjša nevarnost, že če je dana gola možnost, da koga poškoduje drobiž pobite šipe. Ne zahteva se, da je povzročena nevarnost neposredna posledica storilčevega doloznega dejanja, že oddaljena neposredna povzročitev nevarnosti zadostuje. Zadostuje pa tej praksi že, če si je storilec svest možnosti, da iz njegovega dejanja nastane kaka nevarnost, neposredna ali posredna za eno ali več oseb.

Tako konstruirano hudodelstvo §-a 87 je pa pravi »unicum«, čudom se je vprašati, kako je mogel tak pritlikavec zaiti med druga orjaška hudodelstva. Po tem naziranju se je po vsej krivici izvleklo iz §-a 87 k. z. na dan dva momenta. Hudobni naklep se nanaša samo na določno dejanje, in ni treba, da meri hudobni naklep na povzročitev zakonito zahtevane nevarnosti. Dejanje mora biti določno, povzročitev nevarnosti pa je lahko kulpozna. To se pač ne da vzdržati. Kjer gre za naravnostni hudobni naklep (dolus directus) in za tak naklep gre brez dvoma v §-u 87 k. z., tam je k izpolnitvi hudobnega naklepa neizogibno potrebno, da je zlo, združeno z hudodelstvom, naravnost premissljeno in sklenjeno (§ 1 k. z.). Hudobni naklep se mora torej nanašati na celo vsebino kakega, zakonito ustanovljenega posebnega zločina, ne pa samo na njegov večji ali manjši del. Vsebina §-a 87 k. z. se tudi ne da deliti; kratka vsebina tega §-a je: hudobna povzročitev v zakonu označene nevarnosti s kakoršnimkoli dejanjem.

Kaka nevarnost pa mora to biti, to označuje že nadpis §-u 87 k. z. Javna nasilnost po hudobnih dejanjih ali opuščanjih v posebno nevarnih razmerah. Ta napis že kaže, da ne gre za malenkostne nevarnosti. Vsebina zakona sama pa navaja nevarnost dvojne vrste, namreč nevarnost pri železnicah in enakih napravah in kako drugo nevarnost v zmislu §-a 85 b k. z. Ker se pa kaznujeta obe »nevarnosti« z enako kaznijo, najmanj težko ječó od 1—5 let, pač ne more biti dvoma, da mora tudi druga nevarnost po svoji meri biti enaka, kakor je nevarnost pri železnicah.

In še na eno dejstvo je paziti. Že spredaj je bila prilika opomniti, da se v nekaterih slučajih lahko z gotovostjo dá reči, da je bila dana večja ali manjša nevarnost, v drugih slučajih se da morda le bolj ali manj temno domnevati, da bi mogla nastati kaka nevarnost, ali pa tudi ne. Vprašanje je torej, ali gre v §-u 87 k. z. za povzročitev možnosti kake nevarnosti, ali pa za dejansko navzočnost povzročene nevarnosti. Sploh: ali mora biti zahtevana nevarnost pričujoča in vidna na dejanskih okoliščinah in vidno preteča, ali zadošča po navadni domišljiji možna nevarnost?

Naravno je, da abstraktna nevarnost še ni preteča nevarnost, in da se z golo abstraktno možnostjo nevarnosti ne da ustanoviti nobeno hudodelstvo. Potreba je, da so se v posameznem slučaju pojavili zares znaki preteče nevarnosti, katero je zabranilo samo to ali ono naključje, ta ali ona obrambena protivna moč. Zakon izrečno zahteva povzročitev, to je povzročitev dejanske nevarnosti, sicer pa bi bil § 87 k. z. zločin brez zločinske vsebine. Kjer se da torej pri položaju, abstraktno ob sebi nevarnem, dognati, da za dejansko nevarnost v gotovem slučaju ni bilo nikakih dejanskih znakov, ali so bili dejanski predpogoji take nevarnosti celo izključeni, tam o nevarnosti v zmislu zakona ne more biti govora.

Dejanska nevarnost se da v življenju presoditi samo tedaj, če se je nevarnost res dogodila, imela kake posledice ali vsaj vidne prikazni, in če se je nevarnost morda odvrnila samo vsled kake posredovalne protisile ali določnega naključja. Kjer se pa ni zgodilo čisto nič, in je nevarnost v goli domišljiji, tam se o dejanski nevarnosti sploh ne da govoriti in še manj soditi z obsodbo. Sicer pridemo v gorostasna protislovja. Med množico je A namenoma hotel s kamnom zadeti, tudi zadel in lahko

poškodoval B-ja; tedaj je zakrivil prestopok po §-u 411 kaz. zak. Če je pa kamen vrgel kar tako iz razposajenosti med ljudi, osobito mal, neznaten kamen, ne da bi bil koga zadel, pa je zakrivil hudodelstvo javne nasilnosti po §-u 87 k. z. Tak zakon bi bil nezaslišan.

Tudi v književnosti se pri takozvanih zločinih splošne nevarnosti razlikuje med abstraktno in konkretno nevarnostjo, toda ne vselej s potrebno in zaželjeno jasnostjo in osobito ne pri §-u 87 k. z., katerega podrobne pojasnitve se pisatelji po večini več ali manj ogibljejo in katerega se spominjajo k večjemu le s pozivi na svojemestno splošno razlago, tako da se tudi z mnogim trudom ne da nedvomno dognati, kaj si je pravzaprav pisatelj »in concreto mislil«.

Finger zahteva (II., str. 292) pri zločinih splošne nevarnosti: Nevarnost (moment nevarnosti) mora: *a*) v posamnem slučaju bititi dejansko dana; zakon zahteva za predpogoj (zločinskega) dejanskega stanu dejstvo, da je splošna nevarnost (»Gemeingefahr«) nastala in prepušča razsoji okolščin posamnega slučaja, če je ta predpogoj izkazan (konkretna nevarnost); *b*) v drugih slučajih zakon že naprej končno izreka ali je z gotovimi okolščinami zvezana nevarnost¹⁾ in smatra tako nevarnost vedno dano, če so se dogodili v zakonu natančno določeni predpogoji (abstraktna nevarnost). Ravno Finger (II., str. 299) kar mimogrede omenja hudodelstva po §-u 87 k. z. kakor nadomestnega (subsidiarnega) zločina in se sicer poziva na to, kar je poprej govoril o splošni nevarnosti, tako da ne vemo ali v §-u 87 k. z. zahteva za storilstvo glede železnic le abstraktno nevarnost in ali uči, da je potrebna v navadnem slučaju §-a 87 k. z. konkretna nevarnost; njegov nauk se mora torej v tem smislu le domnevati.

Tudi Janka (v §-u 110, stran 211) smatra za predpogoj hudodelstva konkretno nevarnost. Po njegovem nauku si mora storilec (dovolj določno) predstavljati, da od njega nameravana premenitev položaja »in concreto« povzroča nevarnost in mora to premenitev vkljub temu nameravati. V tem tiči »dolus«. Da bi se dejanje storilo osobito za to, da se povzroči nevarnost, ni treba (?!). Tu sledi zopet nejasni poziv (§ 49, I. 3). Ali je pisatelj hotel reči, da zadošča, če se dejanje izvrši vkljub zavesti, da se

¹⁾ pri železnicah in enakih napravah.

z njim povzroči nevarnost, mari je hotel reči kaj drugega, je težko pogoditi. § 1 k. z. zahteva, da je zlo (tukaj nevarnost), katero je s hudodelstvom zvezano, naravnost premišljeno in sklenjeno. § 87 k. z. pa zahteva hudobno povzročitev nevarnosti («Herbeiführung der Gefahr»).

Zanimivo bi bilo prerešetati posamezne sodbe kasacijskega sodišča v zadevi §-a 87 k. z. in poiskati v vsakem slučaju, kaj je nepravilnega, toda za taka preiskovanja tu ni prostora in naj za sedaj zadošča, da se je stališče prakse le splošno označilo. Kdor se hoče poučiti o prèdmetnih kasacijskih sodbah, jih najde v oficijalni (Nowakovi) zbirki, stari in novi. Med njimi so tudi nekatere, ki zastopajo kolikor toliko milejše stališče, a so prav redke izjeme, in načelnega se iz njih ne da mnogo posneti. ¹⁾

Verus.

Važne odločbe upravnega sodišča od l. 1876. do l. 1906.

Izbral in priredil **Štefan Lapajne**, c. kr. okrajni glavar v p.

Uvod.

Upravno sodišče se je ustanovilo z zakonom dne 22. oktobra 1875 drž. zak. št. 36 ex 1876. Tako je dejansko stopil v življenje člen XV. drž. osnovnih zakonov z dne 21. decembra 1867 št. 144 drž. zak., s kojim je načelno pripoznano, da ima vsakdo pravico pritožiti se na upravno sodišče, kedar kdo trdi, da mu je nezakonita odločba ali naredba kakega upravnega oblastva prikratila pravico.

Upravna oblastva, ki se je proti njih odločbam moči pritožiti pri upravnem sodišču, so ali organi državne uprave ali pa tudi organi deželne, okrajne in občinske uprave (§ 2).

V §-u 3 navedenega zakona so natančno navedene zadeve, katere se iz pristojnosti upravnega sodišča izločajo, a v §-u 4

¹⁾ Vse one, ki se hočejo natančneje o teoriji in praksi k §-u 87 k. z. poučiti, pa opozarjamo na znameniti tozadevni izpis v »Jur. Blätter« iz leta 1907, št. 7.

je izrečno ukazano, da mora upravno sodišče uradoma na svojo pristojnost paziti in da o ugovoru zaradi nepristojnosti upravno sodišče samo razsoja.

Pri upravnem sodišču pa se je moči šele potem pritožiti, kadar je stvar upravnim (instančnim) potom popolnoma dognana (§ 5).

Upravno sodišče ima samo kasatorno oblast, to se pravi — v pojasnilo nepravnikom — upravno sodišče izreče le:

1.) je li pristojno, da odloča v sporni zadevi;

2.) ali razveljavi zadnjo naredbo upravnega oblastva zaradi pomankljivega postopanja. — V tem slučaju je dolžnost upravnega oblastva, da pomanjkljivosti (nedostatke) odpravi in potem izreče novo odločbo (§ 6);

3.) ali razveljavi zadnjo odločbo ali naredbo upravnega oblastva kakor nezakonito. — Ako upravno sodišče v tem slučaju misli, da ima pritožba svojo podstavo, prekliče izpodbijano odločbo ali naredbo kakor zakonom nasprotno ter pristavi razloge, zakaj se je to zgodilo. — Upravna oblastva imajo dolžnost v tisti stvari dalje ukazati, kar je primerno, in pri tem jih veže pravni nazor, katerega se je upravno sodišče držalo v svojem rzsodilu (§ 7). — Upravno sodišče pa namesto razveljavljenega odloka upravnih oblastev ne napravi nikdar novega odloka;

4.) ali pa zavrne pritožbo kakor zakonito neutemeljeno.

Iz tega kratkega pojasnila o pristojnosti upravnega sodišča je torej lahko razvideti, kake velike pomembe ne samo za upravno, ampak tudi za ustavno življenje je bila ustanovitev upravnega sodišča. Brez dvojbe! Saj iz prakse se da lahko dokazati, da so preje v sličnih ali povsem podobnih slučajih upravna oblastva jako različno, ne samo v posameznih kronovinah, tudi celo v isti kronovini popolnoma različno, celo diametralno nasprotno odločevala, kajti dotične normalije ministrstev, namestništev in deželnih vlad so si bile istotako večkrat protislovne in za posamezne slučaje nemerodavne. Sedaj pa v teku 32 let se je ustanovila skoraj stalna praksa in radi tega so si dvorni svetnik Budwinski, oziroma njegovi nasledniki pridobili veliko zaslugo, izdaviši odločbe in izreke upravnega sodišča, ki obsegajo pač vse

stroke, katere so sploh možne v upravnem življenju. Prva odločba upravnega sodišča je izšla dne 26. oktobra l. 1876.

Izbirajoč in prirejajoč odločbe upravnega sodišča od 26. oktobra 1876 do konca l. 1906 držal sem se strogo pravila, da sem navajal le one odločbe, ki so občno važne in segajo globoko v pravno življenje, in potem one, ki so posebno važne za naše slovenske pokrajine, izpustil sem pa ves finančno-pravni del ter rad prepuščam to nedvojbeno pomenljivo delo veččaku v finančni stroki.

Izpustil sem pa tudi popolnoma vse odločbe o propinacijskih zadevah, ki se itak tičejo le Galicije in Bukovine; nadalje vse odločbe o radiciranih obrtih, katerih v slovenskih pokrajinah nimamo; dalje rudarske in gozdne zadeve, vse zadeve o varstvu znamk in privilegijev, ker so te odločbe izšle le v posameznih slučajih in nimajo nobenega načelnega pomena; in konečno tudi vse sporne zadeve glede volitev v deželne zборе, le-te zato, ker so se pred kratkim skoro vsi volilni redi za deželne zборе premenili in bi dotični slučaji sedaj ne imeli nikake aktualne vrednosti.

Vso tvarino sem tako-le razdelil:

I. Bolniška blagajna. II. Bogočastje — cerkvena konkurenca. III. Bogočastje — cerkveni patronat. IV. Bogočastje — konfesija otrok. V. Bogočastje — pokopališča. VI. Bogočastje — splošno. VII. Domovinsko pravo. VIII. Društvene zadeve. IX. Lovske zadeve. X. Občinski red. XI. Občinski red — odprava. XII. Občinski volilni red. XIII. Obrtne zadeve. XIV. Policijske zadeve. XV. Ribištvo. XVI. Službene zadeve. XVII. Stavbne zadeve. XVIII. Šolske zadeve. XIX. Ubožne zadeve. XX. Ustanove — dijaške. XXI. Ustanove — šolske. XXII. Vodopravne zadeve. XXIII. Železniške zadeve. XXIV. Raznoterno.

Pri vsaki tvarini so vse odločbe kronološko uvrščene, pri vsaki sem vpisal dan in število odločbe, ob enem pa tudi zvezek zbirke Budwinskęga, oziroma njegovih naslednikov in zaporedno številko ter pripomnim, da so bile do leta 1901 vse odločbe (administrativne in finančne) skupaj izdane, od leta 1901 počenši pa administrativne posebej, torej sem od takrat naprej pristavil vsaki črko *A*.

Potrudil sem se, da sem se kolikor moči otresel okornega sloga v nekaterih odločbah ter jih po domače prikrojil; posluževal

sem se po možnosti le Babnikove terminologije, kjer me ni v nemar pustila.

Ako s to zbirko ustrezem ne samo pravnikom, ampak tudi drugim, v javnem življenju stoječim funkcionarjem, mi je to za moj trud popolno zadoščenje.

I. Bogočastje. — Cerkvena konkurenca.

1.) Konkurenčni odbor, oziroma občine, ki pripadajo župnemu okraju, niso obvezane prispevati k stavbenim napravam, katere je župnik samostalno odredil. (O. 14. julija 1879, št. 977. Z. III. št. 514.)

Ta judikat je bil izdan vsled pritožbe konkurenčnega odbora v V. na Moravskem, in cerkvenega patrona barona F. St. v nekem jako obširnem in zamotanem slučaju; podrobnosti dejanskega stanu in razlogov odločbe upravnega sodišča niso posebno zanimive, vsekakor pa je načelni judikat velike važnosti tudi za slovenske pokrajine, kajti le prepogosto se zgodi, da dotični župnik ne glede na konkurenčno obravnavo in ne glede na sklepe konkurenčnega odbora, kaj samovoljno ukrene in zvrši stavbe, potem pa si skuša izposlovati naknadno odobrenje.

2.) Kdor ima v občini zemljiško posestvo, a ne stanuje v občini, tistega ni moči pritegniti h konkurenčnim stroškom glede popravil cerkve in župnišča. (O. 19. maja 1880, št. 859. Z. V. št. 1105.)

Ministrstvo za bogočastje in uk je bilo odločilo, da posestnik doméne L. Krúg Th. ni obvezan konkurenčnim potom prispevati k stroškom popravil cerkve in župnišča v N. Na pritožbo občine N. ni našlo upravno sodišče v tem odloku nikake nezakonitosti iz nastopnih razlogov:

Jasno besedilo §-ov 35 in 36 zakona z dne 7. maja 1874 d. z. 50 izključuje vsak dvom o tem, da se sme doklade v pokritje potrebščin za popravila cerkvenih in župnijskih poslopij naložiti samo faranom, to je v fari bivajočim katolikom. Neizpodbijano je, da posestnik doméne L., oziroma v župniji N. ležečih zemljišč, ne biva v župniji N., torej ga tudi ni moči pozivati k stavbeni konkurenci. Občina se sicer sklicuje na starejše predpise, namreč na dekret dvorne pisarne z dne 24. junija

1840, po katerem bi se lastnika doméne smelo pritegniti, a prezre pri tem, da so na podlagi §-a 57 zgoraj navedenega zakona vse prejšnje naredbe in določbe razveljavljene, katere se ne strinjajo z zakonom z dne 7. maja 1874 št. 59 drž. zak.

3.) Posestvo in le začasno bivanje na tem posestvu v župniji še ne vtemeljuje dolžnosti prispevati k cerkveni konkurenci. (O. 2. novembra 1883, št. 2479. Z. VII. št. 1891.)

Konkurenčni odbor v H. je zahteval od kneza L. prispevke k cerkvenim potrebščinam. Ministrstvo za bogočastje in uk je to zahtevo odklonilo, ker je dokazano in neizpodbijano, da leži posestvo kneza L. v župnem okraju, a da on biva komaj 10 do 12 tednov na svojem posestvu ter tega začasnega bivanja ni moči smatrati za stalno bivališče.

Upravno sodišče ni ugodilo pritožbi konkurenčnega odbora v H., ker se smejo po §-ih 35 in 36 zakona z dne 7. maja 1874, št. 50, pritegniti k cerkvenim potrebščinam samo v župnem okraju stalno bivajoči katoliki, a knez biva le mimogrede v fari H.

4.) Obstoj podružnice ne oprosti od stavbenih prispevkov glede farne cerkve. (O. 2. oktobra 1886, št. 2623. Z. XI. št. 3281.)

Občini N. in P. zanikujeta dolžnost prispevati k stavbnim stroškom farne cerkve v V., ker imata svojo lastno podružnico v N., v kateri se vsako tretjo nedeljo in še na dva druga dneva v tednu opravlja božja služba, in kjer se tudi izvršujejo vsa druga bogoslužna opravila kakor krsti, poroke in pogrebi. Dalje trdita dotični občini v svoji pritožbi proti odloku ministrstva za bogočastje in uk, da ima podružnica v N. svoje lastno farno okrožje, sicer skupnega župnika, a svojo cerkev, torej niso obvezani prispevati konkurenčnim potom k farni cerkvi v V.

Upravno sodišče pa tej pritožbi ni ugodilo iz nastopnih razlogov: Razmerje, kakršno trdita občini, bi imelo za predpogoj dva cerkvena beneficija v V. in v N.; to je pa po kanonskem pravu povsem izključeno, ker ne more noben župnik na dveh župnijah biti inštaliran; sicer pa tudi ni nobene listine, iz katere bi bilo razvideti, da je bila podružnica v N. kdaj samostojna in se je kasneje priklopila k župniji v V. Že iz tega, da del bogoslužnih opravil v N. izvršuje župnik v V., je jasno, da sta

občini N. in T. v fari V., a zato ju pa zadeva tudi konkurenčna obveza, kajti po konkurenčnih zakonih in predpisih leži stavbeno breme na celi farni občini ter morajo k temu bremenu prispevati tudi katoliški občani iz N. in T. Obstoj lastne podružnice pa ne opravičuje, niti po navadnem, niti po avstrijskem cerkvenem pravu, oprostitev od konkurenčnih bremen, ki se ne ravna po koristih, ki jih farani uživajo od farne cerkve, ampak zadevajo celo farno občino kakor tako.

5.) Dovolitev prispevkov za bogoslužne namene ne spada v področje občinskega zastopa. (O. 13. maja 1902, št. 1578. Z. XVI. št. 6611.)

Občina P. je dovolila prispevek 50 gld. za napravo novih cerkvenih orgelj. Vsled pritožeb je deželni odbor češki ta sklep potrdil, češ, da tega prispevka ni moči smatrati za izdatek v bogoslužne namene, marveč za prostovoljen donesek ter da je občina k takim prostovoljnim izdatkom upravičena, ako ne presegajo njenih gmotnih razmer.

Vloženi pritožbi pa je upravno sodišče iz nastopnih n a g i b o v ugodilo: Ne da se tajiti, da je nabava orgelj cerkvena potrebščina, h kateri morajo prispevati vsi katoliški prebivalci občine P., a s tem pa ta potreba še ni postala občinska zadeva. Ker je na državne in deželne zakone občina vezana tudi v svoji samoupravi in ker stroški za bogoslužne namene ne zadevajo občine, kar je razvideti iz člena 9 zakona z dne 25. maja 1868, št. 49 drž. zakona, v zvezi s §-i 74, 79 in 92 obč. reda za Češko, je očitvidno, da občina zgoraj navedenega prispevka ni mogla postaviti v občinski proračun. Tudi tedaj ne, če je ta prispevek prostovoljen, ker ne obstoji prostovoljnost glede posameznih občanov in ker je občina upravičena svoje občane obdačiti le v svrhu pokritja občinskih potrebščin.

6.) Je-li občina upravičena podpirati cerkvene stavbe? (O. 8. marca 1899, št. 1570. Z. XXIII. št. 12.590.)

Občinski svet dunajski je dovolil cerkveno-stavbeni družbi za zgradbo cerkve Sv. Lovrenca v Breitensee podpore 3000 gld. v treh letnih obrokih pod nekaterimi pogoji.

Na pritožbo L. B. je upravno sodišče ta sklep kakor nezakonit iz nastopnih razlogov razveljavilo:

Ako trdi občina v svojem protispisu, da je dovoljenje podpore utemeljeno v §-u 39 mestnega štatuta o svobodni upravi občinskega premoženja, je to mnenje napačno, kajti tudi svobodna uprava je omejena po veljavnih državnih in deželnih zakonih glede lastnega področja. Lastno področje obsega vse, kar se najbližje tiče interesov občine in kar more občina s svojimi lastnimi močmi oskrbovati in izvršiti. V §-u 39, točka 10 do 12, je primeroma navedeno, kaj da se tiče izročena področja in ni dvojbe, da zadeve, ki se ne tičejo koristi občine, ne spadajo v lastni delokrog občine. K temu pa spadajo vse one zadeve, katerih oskrbovanje pripada drugim organom in o katerih sploh ni moči trditi, da se tičejo koristi politične občine.

To pa velja brez dvojbe glede bogočastnih zavodov, kajti po §-ih 35 in 36 zakona z dne 7. maja 1874, št. 50 d. z., spadajo vse bogoslužne zadeve — razen cerkvenega patronata — skupini vseh, v farnem okrožju bivajočih katolikov, in je te potrebščine, kolikor niso pokrite z lastnim cerkvenim premoženjem ali z drugimi sredstvi, pokrivali z dokladami na vse farane.

Kar spada torej — v le-tem slučaju zgradba cerkve v Breitensee — med pravice in dolžnosti faranov, ne more spadati najprvo med interese občine in vsled tega tudi ne v lastni delokrog občine. To tem manj, ker je občina tudi v svojem lastnem delokrogu vezana na državne in deželne zakone in ker glasom člena IX. zakona z dne 25. maja 1868, št. 49, ni moči pripadnikov drugega veroizpovedanja pritegniti k prispevkom ali dajatvam za bogočastne zadeve, razen ako so te dajatve utemeljene na patronatu ali pa v drugih z listinami utemeljenih obvezah. Z dovoljenjem prispevkov k nameravani zgradbi iz občinskih sredstev in s postavko v občinskem proračunu bi bili obremenjeni tudi pripadniki drugih veroizpovedanj in se torej ta občinski sklep zadeva ob dani zakon, ker bi bili s tem občani, ki so po zakonu oproščeni od prispevkov za bogoslužne namene, potom občinskega sklepa primorani prispevati, dasi § 55 navedenega zakona izrecno veleva, da je konkurencu za cerkvene stavbe urejevati po tem zakonu.

Pritožitelj L. B., ki je davkoplačevalec in pripadnik drugega veroizpovedanja, je zato k pritožbi upravičen, torej je tudi njegovi pritožbi bilo ugoditi.

7.) Pri podružnicah ni uporaben § 36 zakona z dne 7. maja 1874, št. 50 d. z. Občine ne morejo z dokladami obremeniti članov podružnic. (O. 3. januarja 1901, št. 51. Z. XXV. št. 2 A.

Občinski odbor v D. je postavil za leto 1897 v proračun svoto 603 fl. 67 kr. pod naslovom »stavbeni zaklad za zgradbo podružnice« in določil, da se v pokritje te potrebščine pobira 20% doklada na vse neposredne davke, katere plačujejo v občini stanujoči katoliki.

Na vloženi priziv je deželni odbor šleski odredil, da se ta postavka iz proračuna izloči ter ukrenil, da se odstopi ta priziv c. kr. okrajnemu glavarstvu v pristojno uradovanje. Okrajno glavarstvo pa je zgoraj navedeni odlok občine D. kakor nezakonit razveljavilo in obenem izjavilo, da nima občinski zastop v D. z ozirom na konkurenčni zakon z dne 15. novembra 1863, št. 2 ex 1864 d. z. (za Šlezijo) in z ozirom na § 36 zakona z dne 7. maja 1874, št. 50 d. z. pravice sklepati in razpisavati doklad za dotične cerkveno-stavbene potrebščine, ker se glede potrebe podružne cerkve in glede stavbene potrebščine sploh ni doseglo sporazumljenje interesentov in ker o tem tudi ni oblastvenega odloka.

Na zadnji inštanci pa je ministrstvo za bogočastje in uk izreklo, da je obč. odbor kakor zastopnik farne občine (podružnice) upravičen osigurati stavbeni zaklad potom proračuna in ga izterjavati z dokladami na farane (člane podružnice). Pri tem se je ministrstvo sklicevalo na § 36 zakona z dne 7. maja 1877, št. 5 ex 1878 drž. zak., po katerih morajo občine skrbeti za pokritje in izterjanje prispevkov za bogočastne namene.

Upravno sodišče pa je le-to odločbo zaradi nezakonitosti razveljavilo iz nastopnih razlogov:

Glasom §-a 36 zgoraj navedenega zakona je v pokritje potrebščin farne občine — ako niso pokrite z lastnim premoženjem ali z drugimi sredstvi — razpisati doklade na farane. Po §-u 35 istega zakona pa obsega farna občina skupino vseh v fari bivajočih katolikov.

Zgradba podružnice — za to gre v tem slučaju — pa ni potreba vseh v fari bivajočih katolikov, torej ni potreba farne občine, kajti po §-u 17 cerkveno-konkurenčnega zakona z dne

15. novembra 1863, št. 2 d. zak. (za Šlezijo) morajo podružnice (filijalne cerkve) oni graditi in vzdržavati, v katerih interesu obstoje. Torej samo one farane, kateri imajo določen interes na obstoju podružnice, je smeti pritegniti k zgradbi, oziroma k vzdrževanju podružnice, ne pa farne občine; uporabljati torej ne gre določbe §-a 36 navedenega zakona in to tem manj, ker potreba podružnice ni ob enem potreba za farno občino, marveč je prav čestokrat v protislovju s farno občino.

Izpodbijani odlok večkrat rabi poleg izraza »farna občina« izraz »podružnična občina« naziva torej one katolike, v katerih interesu je podružnica, »podružnična občina«. Takega organizma pa zakonodajstvo sploh ne pozna. Zakon z dne 7. maja 1874 pozna za cerkveni upravni organizem farno občino, skupino katolikov farnega okrožja. Tudi šleski cerkveno-konkurenčni zakon ne nalaga dolžnosti »podružnični občini«, ampak samo onim, v katerih interesu podružnica obstoja.

Prav tako nedopustno je sklicevati se na ministrsko naredbo z dne 31. decembra 1877, št. 5 d. z. ex 1878. Ta naredba določuje, da ima vse cerkvene zadeve, dokler se ne ustanove farne občine, urejevati politična občina. Ta, političnim občinam izročena oblast pa se ne more raztezati na »podružničane«, to je na one člane farne občine, ki na njih korist obstoja podružna cerkev. Zastopstva za te pa zakon ni ustvaril in ni moči občinam pripisovati pravice, da bi smele razpravljati za podružničane obvezne sklepe, ker pri podružnicah ne gre za skupne zadeve, osobito, ker se čestokrat interesi občine križajo s koristmi podružnice.

Pripomnja: Ker je cerkveno-konkurenčni zakon sličen s Kranjskim iz leta 1863., je ta judikat tudi za Kranjsko jako važen, ker se je večkrat poskušalo, osobito po potresu, da bi se cerkveno konkurenco za podružnice (filijalne cerkve) natovorilo vsem faranom in ne samo onim, ki so zahtevali novo zgradbo porušene podružnice; temu so se pa oblastva uprla.

II. Bogočastje. — Cerkveni patronat.

8.) To, da smatrajo oblastva koga za cerkvenega patrona, ne oprošča od dokaza, da si je patronat istinito pridobil; prav tako ni moči iz

tega, da se prevzamejo stavbena bremena v posameznem slučaju, sklepati, da obstoja patronat. (O. 25. januarja 1882, št. 16. Z. VI. št. 1279.)

Konkurenčni odbor v župniji R. trdi, da je knezoškof v G. cerkveni patron podružnice »Marija pomagaj« v R. ter se sklicuje na nekatere priloge, iz katerih je razvideti, da se je leta 1797 in 1805 knezoškof smatral za cerkvenega patrona in da je leta 1843 prevzel nekatere stavbene stroške pri tej cerkvi. S temi prilogami se pa ne more dokazati obstoj patronata, ker je treba dokazov, kdaj in kako je nastal patronat. V tem pogledu pa se še dokaz niti ni nastopil, niti se ni navedel izvirni naslov ali način pridobitve patronata. To, da je okrožni urad v Gradcu smatral knezoškofa v G. cerkvenim patronom, pa ne nadomešča dokaza o faktučnem obstoju patronata. Glasom §-a 32 zakona z dne 7. maja 1874, št. 50, velja vrhovno načelo, da je pri razsoji o spornih patronatih smatrati, da se raztezajo patronatna bremena samo na določeno cerkev (ecclesia materialis), dočim pa § 17 konkurenčnega zakona za Štajersko z dne 28. aprila 1864, št. 7 d. z. določa: Podružne cerkve in stanovanja duhovnikov vzdržujejo — kjer ni posebnih pravnih obveznosti — s pritegnjenjem razpoložnega cerkvenega premoženja oni, v katerih interesu take podružnice obstoje. Med posebne pravne obveze pa ni šteti patronata, kajti § 1 zgoraj navedenega zakona našteva za pravne obveze ustanove, pogodbe in druge naslove, in iz teh obvez je v prvi vrsti pokriti stroške, potem šele pride na vrsto cerkveni patron (§§ 8 in 9 istega zakona). To velja za župne cerkve, a ni nobenega pametnega razloga, zakaj bi za podružnice veljale še starejše, patronat jako obtežilne določbe. Tozadevno pritožbo je torej upravno sodišče zavrnilo.

9.) Razsodba o tem, spada li patronatna pravica politični ali farni občini ali posameznim rodbinam, spada v slučaju spora v sodno kompetenco. (O. 16. marca 1887, št. 242. Z. XI. št. 3442.)

Na podstavi spisov ni sporno, da obstoja glede fare P. patronat, sporno je le, pristojna li patronatna pravica politični ali farni občini, ali pa le nekaterim rodbinam v fari. Ministrstvo za bogočastje in uk je bilo torej na podstavi §-a 33 zakona z dne 7. maja 1874, št. 50 d. z. upravičeno odločiti, da spada razsoja

tega spora v sodnijsko in ne v upravno kompetenco. A ministrstvo je tudi upravičeno izjavilo, da ne ugovarja prihodnji prezentaciji od strani občine, ker je bila ta prezentacija njena dosedanja posest; kajti vpoštevanje takih prezentacijskih pravic na podstavi dosedanje posesti ni prepovedano v državnih zakonih, cerkveno-pravni predpisi pa celo izrecno dovoljujejo, da ima med spori glede patronata oni prezentacijsko pravico, kateri se je te pravice zadnji posluževal. Iz spisov pa je razvideti, da je občina P. izvrševala prezentacijsko pravico ne le v zadnjem, ampak celo v zadnjih treh slučajih; tako je zadnja posest dokazana. Upravno sodišče je torej pritožbo B. in drugov proti dotičnemu odloku ministrstva za bogočastje in uk zavrnilo kakor neutemeljeno. (Dalje prih.)

Iz pravosodne prakse.

Civilno pravo.

a) Oporoka ne izključuje veljavnosti prejšnjega kodicila, ako iz oporoke ne izhaja zapustnikov namen, da hoče razveljaviti prejšnje odredbe.

Okrožno sodišče v C. je v pravni stvari tožnikov Matevža in Marije K. proti toženki Mariji K., udovi c. kr. glavnega blagajničarja v Klausenu na Tirolskem, zaradi priznanja ugasnitve zastavne pravice za 3000 K s pr. razsodilo:

Tožena Marija K. mora priznati, da je dolg tožnikov iz dolžnega pisma z dne 12. avgusta 1903 v znesku 3000 K s pr. ugasnil vsled kodicila z dne 28. decembra 1905; toženka mora izknjižiti zastavno pravico za to terjatev v znesku 3000 K s $4\frac{1}{2}\%$ obrestmi in postranskimi obvezami do najvišjega zneska 80 K na zemljišču vl. št. 314 k. o. Teharje in sicer v 14 dneh ker bi sicer razsodba namestovala izbrisno pobotnico in bi tožnika smela na podlagi te razsodbe na njene stroške izknjižiti dati omenjeno zastavno pravico; končno mora toženka plačati tožnikoma pravdne stroške, odmerjene na 172 K 83 v, ter razsodnino, ki se bode posebej odmerila, — v 14 dneh pod izvršbo.

Dejanski stan.

Na podlagi dolžnega pisma od 12. avgusta 1905 sta tožnika sprejela od Janeza K. posojilo 3000 K in se je v varnost tega posojila s $4\frac{1}{2}\%$ obrestmi in postranskih obvez do najvišjega zneska 80 K vknjižila zastavna pravica na zemljišču vl. št. 314 k. o. Teharje.

Janez K., ki je bil prvotožnikov brat, je dne 15. junija 1906 v Klausenu na Tirolskem umrl in se je prisodila njegova zapuščina dne 12. marca 1907, opr. št. A 168/7-31 na podstavi oporoke od 21. januarja 1906 njegovi vdovi Mariji K., ki se je bila iz oporoke pogojno za dedinjo oglasila, z dovoljenjem, da se sme zastavna pravica za omenjeno posojilo pri navedenem zemljišču prenesti na ime Marije K., kar se je tudi zgodilo vsled sklepa okrajnega sodišča v Celju od dne 30. marca 1907, opr. št. 561/7.

Vse to je nesporno in po navedenih listinah dokazano.

Tožnika navajata, da je Janez K. večkrat prihajal iz Klausena k njima, ker so si bili dobri, in je večkrat rekel, da njima podari posojilo 3000 K. Prvotožnik je to voljo svojega brata Janeza K. povedal notarju B. in ta mu je svetoval, da se naj brat pismeno izjavi, da njima podari omenjenih 3000 K.

S pismom od 28. novembra 1905 jima je Janez K. poslal izjavo z dne 29. decembra 1905 te-le vsebine: Izjava! — Brat Matevž in njegova žena dolžna sta mi tritisoč (3000) kron. Ta svota je intabulirana na njihovem posestvu na Čretu pri Celju. Ako bo to posojilo ob času moje smrti še za me intabulirano, tedaj naj ostane njima, to je bratu in njegovi ženi Mariji kot dedščina in nobeden od teh drugih dedičev jih ne sme za to posojilo tožiti. — Klausen 28. decembra 1905. — Ivan K., c. kr. glavni blagajnik.«

Pismo od 28. decembra 1905, s katerim se je ta izjava tožnikoma doposlala, ima vsebino: Dragi brat! — Tukaj ti pošljem izjavo, iz katere razvidiš, da je po moji smrti posojilo vaše. Kapuna sem prejel in je bil prav dober, računim ga štiri krone, krompir in korenje tudi 4 krone, in prve piške in jajca tudi 4 krone, skupaj 12 kron, katere bodem zaračunal kot činže od posojila. Poslal sem tebi 400 K, Celjski Posojilnici 900 K, Žalski posojilnici 1500 K. — Prvega februarja bom poslal Žalski poso-

jilnici še 200 K, tedaj boš imel še 200 K v Žalski posojilnici. — Enkrat po svečnici pojdi v Žalec, da ti bodo 1700 K zbrisali in nekaj činža nazaj dali, ker si v avgustu činž za 1900 K za polleta naprej plačal. Piši mi na karti, koliko si v avgustu činža v Žalcu plačal, in jaz ti bodem izračunil, koliko ti imajo nazaj dati. Srečno novo leto vošim vam vsem. Pozdravim vas — Janez.»

Onadva — pravita tožnika dalje, — sta legat 3000 kron prijavila pri zapuščinski obravnavi po Janezu K., toženka pa je zanikala pristnost in pravoveljavnost kodicila, vsled česar sta bila zavrnjena na civilno pravdno pot.

Na podlagi tega stvarnega položaja stavita tožnika tožbeni, v sodbenem izreku navedeni zahtevek.

Toženka predlaga, naj se tožbeni zahtevek odbije. Ona zanika, da so bili njen rajni mož in tožnika dobri, zanika, da je tožnikoma rekel, da jima podari posojilo 3000 K in zanika, da je prvotožnik to povedal notarju B. in mu je ta svetoval, naj se brat pismeno izjavi, da mu posojilo podari.

Med časom, ko sta tožnika izdala dolžno pismo od dne 12. avgusta 1905 do dneva prepirne izjave, to je 28. decembra 1905, bil je Janez K. samo enkrat v Celju ozir. v Čretu, in sicer je prišel takrat po njo (toženko), ki je bivala pri neki prijateljski rodbini. Med tem časom je njen mož tožnika samo enkrat obiskal in je torej izključeno, da je bratu večkrat rekel, da mu posojilo podari. Janez K. je njej večkrat rekel, da mu je žal, da je svojemu bratu denar posodil, da bode denar hranilnici odstopil, ker Matevžu malo zaupa.

Ko je njen mož napravil oporoko dne 21. januarja 1906, ji je to tudi povedal s pristavkom, da je vse nji zapustil, in jej je strogo naročil, da Matevžu ne sme niti vinarja podariti, ker nima do njega nobenega zaupanja, da se ga celo boji! Da Janez K. prvotožniku ni bil prijazen, izhaja iz pisma z dne 9. oktobra 1904, v katerem Janez K. prvotožniku očita njegovo nehvaležnost in predrznost. To pismo pravi: Klausen, 9. okt. 1904. — Brat! — Kako se ti predrzneš za denar me prositi, ko si mi pred 14 dnevi tako ljubeznivo pismo pisal. To imam za zahvalo, za dobrote, ki sem ti jih storil. Minulo je 25 let, odkar je naš oče umrl in vseh 25 let nimam miru pred tabo. Jaz sem vse z dobrotami povrnil. Vse, kar sem ti v denarju dal, znese s činži

vred več kakor 3000 gl. Koliko sto pisem sem ti moral pisati, so bili časi, ko si pisal na teden dva do štiri pisma, pa jaz sem bil neumen, da sem ti odgovor dajal. Jaz poznam moža, ki ima brata uradnika, kateri ima visoko službo. Ta mož je pisal bratu uradniku že 36 pisem, pa ni dobil še na nobena pisma odgovora. Tako bi imel jaz storiti, na nobeno pismo odgovora dati. Noben brat ni podpiral tako svojih bratov, kakor jaz in tebi sem dal izmed vseh največ. Še Polde s hišo vred ni dobil toliko kakor ti. Pa s Poldetom in Francetom nisem imel nič dela, tebi je bilo treba zmeraj na pisma odgovarjati. Jaz sem zato natančno sestavil, da boš videl, koliko sem ti dal, ne potrebujem tvoje zahvale, ker tvoje srce ne pozna hvaležnosti. — Ako se dobijo tam jajca, prosi moja žena, da jih pošljete, plačal jih bom pošteno. Po čim so jabolka kilo?»

Po vsem tem — pravi toženka — torej ni mogoče smatrati da je Janez K. nameraval tožnikoma posojilo podariti.

Toženka izpodbija pristnost pisma od 28. decembra 1905 in izjave od istega dneva. Podpis Janeza K. na kodicilu od dne 28. decembra 1905 se ne sklada z nji dobro znanim zapustnikovim podpisom. Zapustnik je pri vseh važnih spisih pridejal svojemu podpisu poseben znak (zvito črto), kar je razvidno iz predloženih spisov. Tega znaka podpis Janeza K. na kodicilu nima in je izključeno, da bi Janez K. na tako važnem spisu bil ta znak opustil. Vse to se bode razvidelo iz zapuščinskega akta, ki se naj pribavi.

Omeniti se mora dalje, da sta si pisavi Janeza in Matevža K. očitno podobni in da ju je torej lahko zamenjati. Čudno je, da se je našlo v posesti Janeza K. več praznih pol s podpisom Matevža, in se ne more izključiti domneve, da je tudi Matevž K. posedoval take podpise svojega brata Janeza K. in da se je tako polo porabilo za sestavo kodicila. — V dokaz temu predloži toženka prazno polo s pristnim podpisom Matevža K. in dopisnico Matevža K. in predlaga, da se zaslišijo zvedenci o pristnosti in podobnosti podpisov na predloženih spisih in o nepristnosti podpisa Janeza K. na kodicilu od 28. decembra 1905; tudi ponuja toženka dokaz za to po zaslišanju strank.

Ko se je oporoka rajnega Janeza K. pri okrajnem sodišču razglasila — pravi dalje toženka — je bil tudi prvotožnik K.

navzočen, je poslušal, da je zapustnik toženko postavil za univerzalno dedinjo, pa besede ni omenil o tem, da mu je zapustnik 3000 K podaril. Čudno je tudi, da Janez K., ki je bil v vseh slučajih jako natančen, v svoji oporoki o prepirni daritvi ničesar ni omenil, in je tudi iz tega razvidno, da se daritev niti ni nameravala, niti ni dejansko zgodila.

Konečno ugovarja toženka, da je prepirni kodicil razveljavljen po poznejšnji veljavni oporoki od 28. januarja 1906.

Na sporni razpravi sta tožnika v svrhu primerjave rokopisov še predložila dve pismi Janeza K. in sicer pismo od 11. februarja 1903 in drugo brez datuma. Toženka teh pisem ni pripoznala za zapustnikova rokopisa.

Dalje sta tožnika ponudila dokaz po priči Hinko B. — nezakonskem zapustnikovem sinu — kako je zapustnik tudi priči povedal, da je pisal izjavo in v nji tožencema podaril 3000 kron.

Kar se tiče praznih pol, pravi prvotožnik, da je bil njegov brat Janez K., predno se je preselil v Klausen, uradnik celjske cinkarne, da je večkrat prosil za rudoslede, da je, ker c. kr. uradnik ni smel imeti rudosledov, njega (prvotožnika) naprosil, naj mu pošlje prazne pole s svojim podpisom, da je Janez K. potem take pole rabil za prošnje za podelitev rudosledov. Janez K. — pravi dalje prvotožnik — je bil, ko se je oženil, 49 let star, je umrl v starosti 55 let in ni zapustil zakonskih otrok. Zavitka, v katerem je bilo pismo z dne 28. decembra 1905 tožnika nista mogla predložiti, ker se je izgubil. Prvotožnik prizna, da je dopisnica od 30. junija njegova pisava.

Od okrajnega sodišča rekvirirana oporoka od 21. januarja 1906 se glasi: »Mein letzter Wille. Ich ernnene meine Frau Marie, geborene Avanzini zur Universalerbin. Klausen, 21. Jänner 1906. J. K. m. p., k. k. Hauptkassier.«

Zvedenca za pismeno stroko sta izrekla, da izhajajo izjava od 28. decembra 1905, pismo od 28. decembra 1905, pismo od 9. decembra 1904 in podpisi na oporoki od 15. junija 1892, na oporoki od 21. januarja 1906, na potrdilu od 10. maja 1903 (priloga *B* odgovora na tožbo) in na dodatku od dne 26. marca 1898 (priloga *C* odgovora na tožbo) od roke Janeza K. in sta svoje mnenje utemeljevala tako, da kažejo vsa ta pisma

eden in isti značaj, da kažejo črke z malimi izjemami eno in isto obliko in da je posebno značilno to, da dela Janez K. v svojem imenu v zlogu »čič« kljuko nad prvim »č« od desne na levo, pri zadnji črki »č« pa od leve na desno.

Pri zadnji sporni razpravi je toženkin zastopnik predložil tri v nemškem jeziku sestavljene spise Janeza K. s slovenskim podpisom in sicer pisma od dne 30. septembra, 21. novembra in 11. decembra 1905, in zvedenca sta te tri podpise takoj spoznala za lastnoročne podpise Janeza K., ker so vsi ti podpisi enaki drugim podpisom Janeza K. in sta kljuki nad zlogom »čič« ravno tako narejeni, kakor zgoraj omenjeno.

Slednjič se še omenja, da je okrajno sodišče v Klausenu poslalo razun izvirnega kodicila od 28. decembra 1905 in izvirne oporoke od 21. januarja 1906 tudi še izvirno izjavo (poslednjo voljo), Janeza K. od 25. junija 1892 in da se je tudi podpis na tej listini rabil pri primerjavi rokopisov.

Priča notar B. je izpovedal, da je sicer s prvotožnikom mnogokrat govoril o raznih rečeh, da se pa ne more več natanko spominjati na vsebino dotičnih pogovorov.

Priča Marija K. (13 let stara tožnikova hči) je nezapriseženo izpovedala, da je bil Janez K. meseca avgusta 1905 pri njenem očetu na obisku in je slišala, da je Janez K. staršema rekel: »Totih 3000 kron vama »šenkam« in žlahta nima o tem ničesar govoriti.«

Dokaz po priči Hinko B. o zgoraj navedeni okolnosti se je sicer pri prvi razpravi dopustil; pri zadnji razpravi pa je senat odstopil od tega sklepa, ker je smatral, da je stvar itak dovolj jasna.

Razlogi.

Senat se je na podlagi zvedenčevega izreka in lastnega opazovanja mirno prepričal, da je pokojni Janez K. izjavo od 28. decembra 1905 lastnoročno pisal in podpisal. Pisava te izjave in priznana iz roke Janeza K. izhajajočega pisma od 9. oktobra 1904 sta si popolnoma enaki in se ne ujemate s prvotožnikovo pisavo; to sta potrdila zvedenca in o tem se je — kakor rečeno — prepričal tudi senat.

Potem pa se je ta izjava doposlala prvotožniku s pismom od istega dne (28. decembra 1905) in govori vsa vsebina tega

pisma za to, da je to pismo pisal Janez K., ne pa kaka druga oseba.

Da Janez K. svojemu podpisu na tej izjavi ni pridejal ročnega znaka, je brez pomena, kajti pokazalo se je, da ga Janez K. tudi marsikateremu drugemu svojemu podpisu ni pridejal.

Odločilno za razsojo stvari je samo le vprašanje, ali je smatrati kodicil po poznejšnji oporoki za razveljavljen ali ne. To vprašanje je v tem slučaju zanikati.

§ 713 o. d. z. le določa, da razveljavi poznejšnja veljavna oporoka prejšnjo oporoko ne samo glede imenovanja dediča, temveč tudi glede drugih naredeb. Ker torej zakon o tem, ali poznejšnja oporoka tudi prejšnji kodicil razveljavi, ničesar ne določa, treba sklepati, da se zakonodavec naredeb, obseženih v prejšnjem kodicilu, ni hotel dotikati, torej je nedopustno, določilo §-a 713 o. d. z. raztegniti na le-ta slučaj.

Ta pravdni slučaj se pa tudi bistveno razlikuje od slučaja po § 713 o. d. z., kajti oporoke urejajo univerzalno nasledstvo v zapuščino, kodicili pa imajo za predmet le posamezne zapuščinske in druge pravice.

Obe naredbi morata torej tako dolgo obstajati druga poleg druge, dokler niso dokazane posebne okolnosti, iz katerih se da trdno sklepati, da je zapustnik hotel preklicati svojo prejšnjo kodicilarno naredbo.

V tem slučaju je toženka sicer poudarjala in ponujala dokaz po zaslišanju strank, da ji je Janez K., ko je bil oporoko napravil, povedal, da je vse nji zapustil in nji tudi naročil, da bratu M. ne sme niti vinarja podariti, ker nima do njega nobenega zaupanja in se ga celo boji.

Tega dokaza sodišče po zmislu § 374 c. pr. r. ni dopustilo in sicer iz teh-le razlogov.

Tožnika ne moreta o tej oporekani okolnosti imeti nobene vednosti in bilo bi proti zakonitim določilom o zaslišanju strank, ako bi se o tem zaslišalo le eno stranko, in sicer toženko.

Ta toženkina trditev nasprotuje naravnost vsebini zapustnikovega pisma od 28. decembra 1905, s katerim se je kodicil doposlal prvotožniku. V tem pismu imenuje zapustnik prvotožnika »dragega brata«, v tem pismu pravi zapustnik izrecno: »tukaj ti pošljem izjavo, iz katere razvidiš, da je po moji

smrti posojilo vaše«, v tem pismu daje zapustnik svojemu bratu razna navodila in nauke, iz tega pisma je razvidno, da je zapustniku na tem, da se bratove imovinske razmere uredi in da je zapustnik svojemu bratu in njegovi rodbini jako naklonjen. — Med tem pismom in oporoko bilo je samo 24 dni; v tem času se ni nič pripetilo, iz česar bi se dalo sklepati, da bi bila tožnika zapustnika razžalila — toženka vsaj takih okoliščin ni mogla navesti — in ni torej nobenega tehtnega razloga za to, da bi bil zapustnik imel povod premeniti svojo voljo.

Z ozirom na vse te — toženkini trditvi nasprotujoče — okolščine bi sodišče toženkini trditvi tudi ne verjelo, ko bi to svojo trditev kakor stranka potrdila.

Tožbena zahteva je torej stvarno in v zakonu (§ 663 o. d. z.) utemeljena in bilo ji je ugoditi.

Izrek o pravnih stoških temelji na določbi §-a 41 c. pr. r.

C. kr. višje deželno sodišče v Gradcu je po prizivni razpravi, ki se je vršila dne 21. dec. 1907 vpričo obeh zastopnikov rzsodilo, da se prizivu ne ugodi in da mora toženka plačati stroške prizivnega postopanja.

Razlogi.

Prva instanca je izrekla pravni nazor, da določbe §-a 813 o. d. z. per analogiam ni smeti raztegniti tudi na kodicile. Toženka sicer trdi, da oniisti razlogi, ki so povzročili določbo §-a 713 o. d. z., veljajo tudi pri kodicilih; a to ni res, ker je pravni značaj kodicila popolnem drug.

V §-u 553 o. d. z. se imenuje kodicil poslednja naredba, ki obsega druga določila razen postavitve dediča; po svojem bistvu je torej kodicil tista naredba, ki povzroča singularno nasledstvo, ki se pa ne tiče ureditve glede univerzalnega nasledstva. Ako torej za kodicilom pride oporoka, se ne more iz tega družega sklepati, kakor da je hotel zapustnik sam urediti univerzalno nasledstvo.

Nikakor pa ne izhaja iz poznejšnje oporoke, da bi bile razveljavljene tudi vse prejšnje naredbe glede posameznih premoženjskih delov, ker take posamezne naredbe same na sebi ne nasprotujejo poslednji volji, kolikor ta določi dediča. Načeloma se torej ne more priznati, da bi se smelo določbo §-a 713 o. d. z.

kratkoterminalno raztegniti tudi na kodicile, čeprav treba priznati, da v gotovih okoliščinah lahko taki slučajji nastopijo. A tedaj mora biti iz vsebine oporoke razvidno, da je hotel zapustnik razveljaviti prejšnji kodicil. To bi se smelo morebiti sklepati, ako bi se poznejša oporoka tako glasila: »Da dedič dobi za menoj vse premoženje« ali pa: »Dedič dobi za menoj vse, kar sploh imam.«

Vsebina oporoke, ki se glasi: »Jaz imenujem svojo ženo za univerzalno dedinjo«, pa take razlage nikakor ne opravičuje.

Ako pa pravnoveljavnosti kodicila zakon sam ni protiven, preostaja samo vprašanje glede pristnosti tega kodicila. Prva instanca je bila prepričana, da je zapustnik kodicil lastnoročno pisal in podpisal. Pomislekov proti ocenjevanju dokazov ni. Zategadelj tudi ni vzroka, da bi se te dokaze ponovilo ali dopolnilo; potemtakem pa veže prepričanje prve inštanca tudi prizivno sodišče. Vsi nasprotnični ugovori so neumestni in ničevi.

Dokaz po zvedencih se izpodbija; na to se pa ni moči ozirati. Ako prizivnica trdi, da zvedenčevo mnenje ni popolno ali da je pa pomotno, mora vsaj povedati, v katerem oziru da je pomanjkljivo. Ako prizivnica trdi, da zvedenci niso bili sposobni, se ni moči na ta ugovor ozirati, ker bi se bilo moralo trditi to že poprej. Sklep in primerjava pisav so popolnoma pravilni in istiniti tembolj, ker je prvo sodišče samo primerjalo pisavo in ker prepričanje prvega sodišča podpira tudi izpovedba Marije K. Mladost te priče same na sebi ne more biti vzrok, da se ji ne bi verjelo, ker jo je sodišče smatralo za popolnoma sposobno, da je pravilno opazovala in ponovila, kar je videla in slišala. Prva instanca je imela na podlagi neposrednega vtiska dovolj priložnosti, zanesljivo soditi glede verjetnosti te izpovedbe. Izpovedba priče notarja Lovrenca B. je brez pomena, ker ta priča le pravi, da se ne spominja, torej ne izključuje možnosti. Pismo od 9. okt. 1904 dokazuje samo, da je bil zapustnik v času, ko je to pismo pisal, jezen na prvotožnika, kar se, kakor skušnja uči, med sorodniki večkrat dogaja, vendar pa posebnega pomena nima. Kar se tiče dokazov, katere je prva instanca odklonila, kar bi naj po mnenju pritožbe povzročilo pomankljivost postopanja, bili so zares nevažni.

O tem, ali so bili razlogi prvega sodišča za odklonitev dokaza po zaslišanju strank zakoniti ali ne, ni potreba premišlje-

vati, ker bi bilo to zaslišanje brez vsacega pomena. Kajti tako dolgo, dokler se iz vsebine oporoke same ne razvidi, da je hotel zapustnik prejšnji kodicil razveljaviti, mora biti tudi to brez vsakega pomena, ako bi se bil res prilično na ta način izrazil, ki bi nasprotoval kodicilni naredbi. Pričanje Štefana P. bi bilo že celo brez vsake važnosti, ker ni moči uvideti, zakaj da bi se bil moral prvotožnik pri razglasitvi oporoke sklicevati na kodicil, ki se je nahajal v njegovih rokah.

C. kr. najvišje sodišče z odločbo od 26. marca 1908 toženkini reviziji ni ugodilo in sicer iz razlogov:

Revizija se opira na razloga §-a 503 št. 2 in 4 c. pr. r., a niti v enem niti v drugem oziru ni utemeljena.

Revizijska instanceska pritrjuje pravnemu nazoru prizivnega sodišča, da po zmislu §-a 713 o. d. z. poznejšnja oporoka ne razveljavi prejšnjega kodicila razun, ako iz vsebine oporoke same izhaja, da je hotel zapustnik razveljaviti vse prejšnje naredbe, torej tudi prejšnji kodicil.

V tem oziru se sklicuje revizijska instanceska na temeljite razloge prizivnega sodišča, ki se ujemajo s pravnim in dejanskim stanjem in katerih revizijske navedbe nikakor ne morejo izpodbiti. Oporoka urejuje namreč univerzalno nasledstvo, poleg katerega singularno nasledstvo, urejeno po kaki drugi naredbi, pač lahko še obvelja. Le ako bi prejšnja poslednja naredba obsegala tudi postavitve dediča in bi bila torej oporoka, se sme sklepati, da je hotel zapustnik nasledstvo s poznejšjo oporoko sploh na novo urediti. Iz tega razloga določa § 713 o. d. z., da se vsa prejšnja oporoka v celem obsegu razveljavi, ako se iz poznejšnje oporoke natanko ne razvidi, da bi naj tudi še prejšnja oporoka obveljala popolnoma ali deloma.

Tudi je pritrđiti pravnemu nazoru izpodbijane rabsodbe, da vsebina: »Jaz imenujem svojo ženo Marijo za univerzalno dedinjo« nikakor ni taka, da bi se moglo iz nje sklepati, da je hotel zapustnik prejšnji kodicil razveljaviti. Besede, da kdo drugega določi za univerzalnega dediča, nikakor ne izključujejo veljave prejšnjega kodicila, kakor je na drugi strani splošno znano, da zapustnik v oporoki poleg postavitve dediča še navadno določa druga sporočila. Namen zapustnikov, da hoče prejšnji kodicil razveljaviti, mora izhajati iz oporoke same.

Da je vdovi dalo zapuščinsko oblastvo dovoljenje za prenos zastavne pravice in da se je prenos v zemljiški knjigi tudi izvršil, ne spremeni pri stvari sami ričesar, ker je zapustnikova terjatev ob času nasledstva v zemljiški knjigi zares še obstojala.

Potemtakem revizijski predlog §-a 504 št. 4 ni utemeljen.

Prizivno postopanje samo pa tudi ni bilo pomanjkljivo.

Ako je zapustnik toženki, kakor ta v odgovoru na tožbo pravi, potrdil, da ji je vse zapustil in da naj ona tožniku niti vinarja ne daruje, ta izjava gotovo ni bila storjena v obliki poslednje volje, pa tudi nikakor ne more dokazati, da je hotel zapustnik razveljaviti prejšnji kodicil. Brez pomena je to, kako se je tožnik obnašal pri razglasitvi oporoke. V tem oziru se revizija sklicuje na prizivne razloge in ne more najti nobene pomanjkljivosti, ako se dotični sodnik ni za pričo zaslišal.

Ako je toženi končno še navedel novo pričo Marijo A. o tem, da se je zapustnik nekoliko časa po oporoki njej izrecno in opetovano izrazil, da je že napravil oporoko, vsled katere toženki vse pripade, je to gotovo novost ter se že radi tega ne more upoštevati ne glede na to, da bi tudi ta izjava nikakor ne mogla pojasniti oporočne vsebine.

Revizija je potemtakem vsestransko neutemeljena.

Dr. Juro Hrašovec.

b) Prostovoljna javna dražba glede nepremičnin, ki se izvrši brez sodnega sodelovanja, je neveljavna.

Tožnik *A* je dal pred cerkvijo v Št. Vidu oklicati, da bode razprodajal določenega dne meseca aprila 1907 na prostovoljni javni dražbi svoje posestvo v davčni obč. Jeršiče po parcelah. Te dražbe se je udeležil toženec *B* in je stavil najvišje ponudbe *a*) za skedenj na stavbni parc. šte. 32 K 300, *b*) za senožet parc. šte. 570 in del parc. šte. 561 K 802, in *c*) za njivo parc. šte. 574, vse d. obč. Jeršiče K 320.

Dražbeni pogoji so določali: 1.) vsak kupovalec mora položiti 10% za vadij, 2.) za stroške prodaje je vsak kupovalec zavezan plačati 1%, za ubožno blagajno 1% kupnine, 3.) prodajalec si pridrži pravico, da kupčijo v 8 dneh potrdi ali razveljavi; kupci se odpovedujejo razveljavljenju pogodbe glede

izdraženih parcel tudi v slučaju prikratbe nad polovico prave vrednosti, 4.) kupnino je plačati takoj, in prodajalec se zaveže preskrbeti bremen prosti odpis izdraženih parcel na ime izdražitelja.

Dražbo je vodil tožnikov pooblaščenec trgovec J. L. Ta je pred dražbo dražbene pogoje prečital; ali jih je slišal tudi toženec, ni dognano. Nesporno je, da je bilo med dražbo ljudem, ki so prišli k dražbi, na razpolago vino in žganje. Po pričah je dognano, da se je med dražbo pridno popivalo in da je postal tudi toženec takoj v začetku vsled zaužite pijače vsaj vesel in »korajžen«.

Toženec se je branil izdražene predmete prevzeti in plačati kupnino. Tožnik A je predlagal sodbo: Toženec B je dolžan plačati tožniku A znesek K 1450.44 s 5% obrestmi od 1. maja 1907 proti sočasni bremenprosti izročitvi zgoraj navedenih parcel in skednja. Tudi je dolžan povrniti pravdne stroške.

C. kr. deželno sodišče v Ljubljani je s sodbo od 3. februarja 1908 Cg I 335/7 tožbenemu zahtevku ugodilo iz teh-le razlogov:

Da je tožnik aktivno k tožbi legitimiran, izhaja iz pričevanja Ivana L. in Franca Š., po katerem je bilo razprodano zemljišče ob času razprodaje tožnikova last in je Ivan L. vodil licitacijo le kakor tožnikov pooblaščenec.

Glavni toženčev ugovor zoper tožbeni zahtevak, da je kupna pogodba glede senožeti in njive neveljavna, ker je dražil le na videz, je izpodbita po izpovedi priče J. R., na katerega se toženec osobito sklicuje. Pa tudi na pričevanje svoje žene, da ji je pred dražbo izrazil svoj namen, kupiti le kake hoje, se toženec ne more uspešno sklicevati, ker je glasom lastnega priznanja bilo pri cerkvi oklicano, da se bo na dražbi prodajalo posestvo, ne pa les. Da pa toženec ni imel namena kupiti le hoje, dokazuje najbolj dejstvo, da je kupil skedenj.

Nekako prikrito namiguje toženec, da radi zavžite alkoholne pijače ni imel resne volje in preudarnosti. V tem oziru pa nobena priča ne more potrditi toženčevih namigavanj. Vse priče potrjujejo na dotično vprašanje le, da je bil toženec »korajžen«, samo priča Janez Z. trdi, da je bil toženec malo pijan, ker je precej težko hodil. Iz te okolnosti pa se ne more izvajati pijanosti,

ker ni dognano, da bi bil toženec veliko in sploh koliko je pil in ker je težka hoja razumljiva vsled toženčeve utrujenosti, ako se uvažuje, da se je vršila licitacija ob deževnem vremenu na prostem in je trajala ves dan. Toženčevo obnašanje v treznosti in pijanosti je pa priča opazoval le v gostilni pri skupnem popivanju. Pri tem se pač vriva vprašanje, je li bil priča pri takih prilikah sam zmožen opazovanja. »Korajžen« ni istega pomena kakor malo pijan; pod prvim izrazom se razume, da kaže dotičnik nekako večjo eneržijo, pri pijanosti in če je tudi majhna, je pa resnost in preišljenost bolj motena, če ne izključena. Če se sodi po množini pijače, ki je bila na razpolago, se je veliko popivalo; ali iz tega ne gre izvajati, da je bil opit tudi toženec, dokler se ravno glede njega ne dožene množina zavžite opojne pijače.

Tudi iz drugih momentov ni moči sklepati, da je nedostajalo resne volje. Pri licitaciji senožeti je toženec glasom pričevanja ravno navedenega Janeza Z. vedel, da je njegov prednik ponudil 400 gld. Objektov se sicer ni imenovalo po parcelah, pač pa so bili na licu mesta izkazani, tako, da je vsakdo lahko vedel in mogel videti, kaj da draži. Sicer pa dokazuje toženčevo obnašanje (glasom pričevanja Frana Š. in Ivana L.) po licitaciji, dasi je bil popolnoma svest sklenjene pogodbe in da se je le pozneje skesal, skušajoč kup sporazumno razveljaviti.

Pogoji so se prebrali in če jih toženec sam ni slišal, kar je pa v očigled pričevanja R. dvomljivo, gre ta opustitev na njegov rovaš. Kdor draži, se s tem že molče podvrže dražbenim pogojem, ker se vendar ne more od voditelja dražbe zahtevati, da vsakega dražitelja pri ponudbi vpraša, če so mu pogoji znani. Dražbeni pogoji pa izrečno izključujejo ugovor radi nadpolovične prikratbe.

Toženčevi ugovori so torej v vsakem oziru neosnovani. Tožbeni zahtevak je pa v polnem obsegu upravičen in zato mu je bilo ugoditi. Izrek glede obresti je utemeljen po §§ 904, 1417, 1383, 1334 obč. d. z. O stroških se je sodilo, kakor velevali § 41 c. pr. r. —

Toženčevemu prizivu, v katerem se je posebno izvajala neveljavnost javne dražbe, ker se je vršila brez sodne intervencije, je c. kr. višje dež. sodišče v Gradcu s sodbo z dne 5. maja 1907 Bc II. 40/8 ugodilo, prvosodno sodbo prenaradilo in tožbeni zahtevak zavrnilo.

Razlogi.

Priziv, upirajoč se na prizivni razlog napačne pravne presoje, je utemeljen. Tožnik upira svoj tožbeni zahtevek na dejstvo, da je svoje zemljišče v d. obč. Jeršiče, prodal na prostovoljni, poprej razglašeni javni dražbi meseca aprila 1907, dalje, da je to dražbo vodil kakor njegov pooblaščenec Ivan L. in da je toženec na tej dražbi izdražil tri določene predmete za najvišji ponudek K 1422, h kateremu je še glasom dražbenih pogojev prišteti 1%ni donesek za stroške prodaje in 1%ni donesek za ubožni zaklad.

Po 6. poglavju ces. pat. z dne 9. avgusta 1854, št. 208 drž. zak. pa spada prostovoljna javna dražba glede nepremičnin brez izjeme v svrhu zanesljivega pravnega prometa v področje nespornega sodstva. V navedenem zakonu je določeno sodelovanje sodišč radi tega, da se zagotovi pravnemu opravi lu večja varnost in zanesljivost kakor tudi zakonitost; z napravo javne listine o tem opravi lu bi se naj kolikor možno najdalje varoval in olajšal dokaz. Ravno iz tega razloga pa zakon ne pripušča poljubnemu prevdarku strank, temveč zapoveduje obvezno, da treba doseči sodno dovoljenje za prostovoljno javno dražbo glede nepremičnin in tudi sodno sodelovanje pri tej dražbi. Po §-u 1 dražb. reda z dne 15. julija 1786, št. 565 zb. prav. zak., ki se je republiciral z dvornim dekretom od 14. septembra 1815, izdanim na vsa deželna oblastva, strogo naročajočim točno izpolnitev, se ne more nič brez oblastvenega dovoljenja javno prodati. Navedeni dražb. red velja vsled § 272 zgoraj cit. ces. pat. za javne dražbe in § 269 ces. pat. predpisuje za javne dražbe glede nepremičnin sodno dovoljenje. Dvorni dekret z dne 13. decembra 1808 zb. pol. zak. zvez. 31 št. 62, ki je bil izdan v svrhu boljše ohranitve splošnega dražbenega reda z dne 15. julija 1786, pa prepoveduje celo pod denarno globo od 25 gld. do 100 gld., katero ima prisoditi krajevno oblastvo, vsako takšno javno dražbo (brez oblastvenega dovoljenja), h kateri se je sklicalo sočasno več ljudij v svrhu prodaje ene ali več stvari in ako pridobi na tej dražbi stvar oni, ki prekosi druge z večjo ponudbo.

Iz tega izhaja, da je vsaka javna dražba glede zemljišč, katero je opravil lastnik ali njegov pooblaščenec — ne oziraje se na vse te zakonite predpise — prepovedano pravno opravilo, ker nasprotuje prepovednemu zakonu. Temu pravnemu opravilu je sodno pomoč odreči in to pravno opravilo, če tudi ni izrečno zapretna ničnost, ne more imeti one vsestranske obvezne moči, kakor javna dražba, ki se je izvršila vsled sodnega dovoljenja in sodnim sodelovanjem in so se izpolnili vsi predpisi. To velja posebno v tem slučaju, ko se je vršila dražba ob udeležbi velikega števila kupcev, kateri so bili pogoščeni z vinom in žganjem in pri kateri se niso posvedočili posamezni dogodki, kako da se je izklicevalo, ponujalo in domikalo. Radi tega ni nikakega jamstva, da se je pri dražbi vse v redu vršilo, da je vsak dražitelj natanko zvedel za dražbene pogoje in da je dražil s prosto in resno voljo. Vse to se na prepričevalen način tudi po pričah ne more dognati.

Takšni javni dražbi, kakor je bila ta, je pripisovati le pomen nekega pogajanja med lastnikom zemljišča kakor ponudnikom in med kupecvalci v svrhu ugotovitve kupcev in kupnine ter naknadnega sklepa posameznih posebnih kupnih pogodb. Šele te kupne pogodbe, ne pa protizakonita dražba, morejo ustanoviti veljavni pravni naslov za prodajalčevo zahtevo proti posameznim kupcem.

Tožnik opira svoj zahtevek edinole na javno dražbo, izvršeno meseca aprila 1907 po njegovem pooblaščenju, ko je zdražil toženec v tožbi navedene predmete. Temu činu je pa odreči po zgorajšnjem izvajanju pravno moč, ki gre javni dražbi, opravljeni vsled sodnega dovoljenja in sodnim sodelovanjem. Tožbeni zahtevek je bil torej zavrniti v celoti in v tem zmislu izpodbijano razsodbo, ugodivši prizivu, prenarediti.

Razmotrivanje daljnih prizivnih razlogov odpade.

C. kr. najvišje sodišče na Dunaju je s sodbo od 2. julija 1908 Rv VI 245/8 tožnikovo revizijo proti prizivni sodbi zavrnilo.

Razlogi.

Tožnikova revizija iz razloga napačne pravne presoje ni upravičena. Tožnik upira svoj zahtevek edinole na dejstvo, da je toženec zdražil v tožbi navedene predmete na javni dražbi, katero je tožnik priredil.

Razlogom, iz katerih je prizivno sodišče temu činu, ki se je izvršil brez zakonito predpisanega sodnega sodelovanja, odreklo vsako pravno moč, je prirediti v polnem obsegu. Izjave, katere je toženec na dražbi oddal in glasom katerih se je ponudil plačati v tožbi navedene največje ponudke, so torej brez pravne veljave. V kaki drugi obliki pa toženec ni privolil v pogodbo in če tudi je bil pozneje mnenja, da bi mogla biti ponudba veljavna, mu to napačno pravno naziranje ne more škodovati. Izjave, da svojo ponudbo vzdržuje, pa toženec ni nikdar oddal, vsled česar tudi ne more biti govora o kaki poznejši ratihabaciji. Stvar potemtakem ni pravno pomotno razsojena in je bilo revizijo kakor neutemeljeno zavriniti.

Dr. F.

c) Stroškov izvršilnega predloga na delitev skupnosti (§ 351 izvršilnega reda) ni prisoditi.

Zahtevajoči upnik Anton H. je na podlagi sodbe z dne 27. maja 1905 št. Cg. I. 13,5-12, proti zavezancem Jožefu Ž., Mariji Ž., ml. Bernardini Ž., Antoniji Ž. in Frančiški Ž. podal predlog: 1.) za izvršbo s prisilno opravo fizične delitve zemljišč vlož. št. 33 in 198 davčne občine Vitovlje, vlož. št. 135 davč. občine Osek in vlož. št. 293 davč. obč. Šempas, skupnih upniku in zavezancem; 2.) za izvršbo z rubežem in prodajo premožnin zavezancev v izterjanje stroškov tega predloga.

C. kr. okrožno sodišče v G. je ugodilo temu predlogu in dovolilo izvršbo: 1.) s sodno opravo delitve imenovanih skupnih zemljišč po določbah §-ov 351 in 352 izvrš. reda in 2.) z rubežem premožnin v izterjanje na 34 K 42 h odmerjenih stroškov predloga.

C. kr. višje deželno sodišče v Trstu je rekurzu zavezancev zoper prvosodni sklep z odločbo od 4. maja 1907

št. R. II. 50/7 deloma ugodilo, namreč potrdilo sklep, kolikor se ž njim dovoljuje izvršba s sodno opravo delitve skupnih zemljišč po določenih §-a 351 in 352 izvrš. r., a izpremenilo deloma drugi odstavek istega sklepa tako, da se odbija predlog na izvršbo z rubežem in prodajo premoženja zavezancev v izterjanje na 34 K 42 h odmerjenih stroškov dotičnega izvršilnega predloga, ter da se sprejema le ugotovljenje istih stroškov v navedenem znesku. Nadalje je izreklo, da je zahtevajoči upnik dolžan vsled tega povrniti zavezancem v 14 dneh proti izvršbi le eno četrtniko na 20 K 34 h odmerjenih stroškov rekurza, torej znesek 5 K 08 h.

Razlogi.

Ad 1. V sodbi z dne 27. maja 1905 št. Cg. I. 13/5-12, koja tvori izvršilni naslov le tej izvršilni stvari, je izrecno določeno, da morajo zavezanci dovoliti v razrušitev skupnosti in delitev zemljišč vlož. št. ... Med sklepi so sicer navedena številoma tudi dotična zemljiškoknjižna telesa, ali ne raditega, da se s tem odloči delitev glede vsakega poedinega telesa, ampak le raditega, da se поблиže določi, katera zemljiškoknjižna telesa so v dotičnih vložkih vknjižena. Vsled tega izvršilni predlog ustreza popolnoma predpisom §-a 54 izvrš. reda, ter ga ni moči smatrati nejasnim ali nedoločenim. Pri rešitvi tega predloga se pa ni bilo moči ozirati na dejstva, radi kojih so zavezanci že v pravdi ugovarjali, namreč ali je deliti vsako zemljiškoknjižno telo posebej ali z ozirom na vsa zemljišča; kajti to spada med dejanja izvršilne oprave, a ne med dejanja dovolila izvršbe, in v zmislu §-a 351 izvrš. r. ima šele izvršilni sodnik določiti, na koji način velja izvršiti razdelitev skupnih nepremičnim v zmislu sodbe. Raditega je rekurz v tej smeri popolnoma neosnovan.

Ad 2. Osnovan je pa deloma rekurz glede druge točke izpodbijanega sklepa, namreč glede dovoljene izvršbe z rubežem in prodajo premoženja zavezancev v izterjanje stroškov izvršilnega predloga; kajti ti stroški ne spadajo med stroške izvršbe, za koje naj zavezanci sami odgovarjajo, ampak med stroške, koji so nastali na korist koli zahtevajočega upnika, toli zavezancev in koje morajo po zmislu §-a 852 o. d. z. pokriti primerno vsi udeleženci, in glede sličnih stroškov ni moči dovoliti takoj izvršbe, temveč treba čakati, da se odmerijo vsi stroški, koji se nanašajo

na eno in isto izvršilno opravilo in tedaj potem na predlog stranke, koja je stroške založila, zaukazati ostalim plačilo dela stroškov, ki nanje odpade. Zaraditega je bilo odbiti dotični izvršilni predlog, omejuvši izdani sklep le na ugotovljenje zneska teh stroškov.

Ozirom na § 43 c. pr. in § 78 izvrš. r. se je prisodilo zavezancem le eno četrtinko stroškov rekurza, ker so oni prodri s svojim rekurzom razmeroma le za eno četrtinko.

C. kr. vrhovno sodišče ni ugodilo revizijskemu rekurzu zahtevajočega upnika, ker in concreto ne gre za sklep, storjen med razdelilnim postopanjem, ampak za tak sodni sklep, s katerim so bili ugotovljeni dražbeni pogoji za dražbo imetja, skupnega med revizijskim rekurentom in zavezanci, koja družba je bila na podlagi pravomočne sodbe z dne 27. maja 1905 Cg. I. 13/5-12, dopuščena v svrhu razdelitve; nadalje, ker takih dražbenih pogojev ni presojeti in ustanavljati po predpisih izvršilnega reda, ampak po določilih ces. pat. z dne 9. oktobra 1854, št. 208 drž. zak., in se torej tozadevni sklep lahko izpodbija inštančnim potom; in ker je izpodbijani sklep rekurznega sodišča kar se tiče njegovega meritornega dela, popolnoma opravičen z razlogi, ki so mu dodani in ki ustrezajo stvarnemu položaju ter zakonitim določbam.

Dr. Dermota.

d) Izvršilno sodišče, ki ni bilo pristojno za dovolitev izvršbe, a jo je vzlje temu dovolilo in opravilo, mora, ko zapazi nepristojnost, uradoma razveljaviti dovolitev in vse poznejšnje čine ter predlog za dovolitev izvršbe, ako je to mogoče, odkazati pristojnemu sodišču.

Okrajno sodišče je dovolilo zaht. upniku *A* izvršbo na nepremičnine na podstavi menično-plačilnega naloga in tudi opravilo rubež. Dovolilo pa je to izvršbo prav tisti dan, ko je došlo na sodišče dovolilo mob. izvršbe deželnega sodišča v Lj. za zahtevajočega upnika *B*, ter se je rubež opravil hkratu za oba upnika. Vse to je postalo pravnomočno in se je že tudi dovolila prodaja.

Kratko pred prodajo pa vložita zavezanec in upnik *B* predlog pri okr. sodišču, v katerem zahtevata, da se izvršilno dovolilo za upnika *A* razveljavi, da se razveljavi tudi zanj opravljeni rubež in dovolilo prodaje ter da se predlog upnika *A* za dovolitev izvršbe odstopi po § 44 sodn. prav. pristojnemu c. kr. deželnemu sodišču v Lj. Okrajno sodišče je temu predlogu do cela ugodilo.

Rekurzu zaht. upnika *A* je deželno rekurzno sodišče v Lj. ugodilo in razveljavilo sklep prvega sodnika iz razlogov:

Po §-u 44 sodn. pravilnika mora sicer v izvrš. postopanju nepristojno sodišče v vsaki dobi postopanja uradoma ali pa po predlogu izreči svojo nepristojnost ter odkazati stvar pristojnemu sodišču. Ni pa v tem §-u izrečeno, da je vse poprejšnje postopanje nično in da se mora razveljaviti. Če bi ga zakon smatral za ničnega, potem bi se to gotovo izrecno določilo, kakor se je to storilo v § 42 *ibid.* zastran absolutne sodne nepristojnosti. Na podstavi §-a 54 sod. prav. torej prvi sodnik sam ne sme izreči ničnosti ampak on more zgolj odstopiti stvar pristojnemu sodišču, da nadaljuje postopanje. Po njem doslej opravljeni čini ostanejo v veljavi.

Tukaj pa odstop ni bil več možen, ker je pozvano sodišče po začetku izvršbe (§ 33 izvrš. r.) postalo itak pristojno kakor izvršilno sodišče.

Po §-u 51 izvrš. r. so sicer v izvršilnem redu ustanovljene podsodnosti izključne. Toda tudi tukaj ni izrečeno, da bi se smelo po nepristojnem sodišču opravljena izvrš. dejanja v vsaki dobi postopanja razveljaviti, ker so nična.

Ker torej v tem pogledu ni posebnih določeb v nobenem zakonu, potem je stvar presojati po ustreznih določbah civ. prav. reda (§ 78 izvr. r.) In tu prihajajo v poštev edino le določbe §§ 514, 477³, 471⁷ c. pr. r., to je: možno je izpodbijati predmetno izvršilno dovolilo edino le z rekurzom, v katerem se uveljavlja ta ničnostni razlog, odnosno z rekurzom iz kakega drugega vzroka, pri čemer pa potem rekurzno sodišče samo zapazi ničnost. Posledica tega rekurza bi vsekakor bila razveljavljenje izvrš. dovolila kot ničnega. A rekurza ni bilo niti od strani zavezanca niti od strani upnikov, temveč je izvršilno dovolilo postalo

že zdavnaj pravomočno. To kažejo spisi E 34/8, E 36 8 in E 42/8.

Kakor pa se pravomočnosti sodbe iz ničnostnega razloga § 477³ c. pr. r. ne da več izpodbijati niti z ničnostno tožbo, temveč ostane sodba veljavna, tako tudi ni možno izpodbijanje sklepov iz tega razloga, še manje pa razveljavljenje kar od strani prvega sodnika samega.

Revizijskemu rekurzu zaht. upnika B je c. kr. vrhovno sodišče z odločbo od 19. avgusta 1008 št. K VI 266/8 ugodilo, sklep rekurznega sodišča premenilo iz vspostavilo pravosodni sklep iz nastopnih razlogov:

Podsodnosti, ki jih določa izvršilni red, so v zmislu §-a 51 izvrš. r. izključne in ni dopustna prorogacija. Posledica tega je izrek v §-u 41 sod. pr., da morajo v izvršilnem postopanju sodišča, ne da bi bila vezana na navedbe strank, uradoma preiskovati za pristojnost odločilne okolščine in da smejo v ta namen od udeležencev zahtevati vseh potrebnih pojasnil. Če je torej na podlagi neresničnih strankinih navedb, ali pa — kakor v tem slučaju — pomotoma smatralo sodišče sebe za kompetentno, vendar in edino zategadelj, da je započelo uradne korake, ne more še postati kompetentno, ampak ima v zmislu §-a 44 sod. pr. dolžnost, da v vsakem stanju postopanja izreče s sklepom svojo nepristojnost bodisi uradoma ali pa na predlog, in da pravno stvar odkaže pristojnemu sodišču, če je znano. Logiška posledica te zakonove določbe je, da ne morejo imeti pravne veljave uradna dejanja, ki jih je storilo stvarno nepristojno eksekucijsko sodišče, to se pravi, da je treba smatrati taka izvršilna dejanja, kakor da sploh niso bila započeta.

Rekurzno sodišče je mnenja, da obveljajo, čim so dobili pravomočnost, vsi sklepi, ki jih je sklenilo čeprav nepristojno sodišče in tudi uradna dejanja, storjena za opravo izvršbe. Ali tako mnenje bi vodilo do nepreračunljive pravne negotovosti v izvršilnem postopanju in povzročalo tretjim osebam nenadomestno škodo. Recimo, dva upnika dosežeta zoper istega dolžnika pri okrožnem ali deželnem sodišču menično plačilne naloge. Prvi zaprosi in doseže izvršbo pri pristojnem deželnem sodišču, drugi pa gre isti dan in isto uro k okrajnemu sodišču, kjer leži zavezančevo premoženje, doseže če tudi le po sodnikovi

zmoti dovolitev izvršbe, ki jo da takoj opraviti. V tem slučaju bi drugi dobil prioriteto za svojo zastavno pravico, ker se vrstni red zastavne pravice ravna po času, ko so se z izvršbo zadete stvari popisale v zastavni zapisnik. Tako bi bil zapostavljen upnik, ki je dosegel izvršbo pri stvarno pristojnem sodišču, za onim upnikom, ki je dosegel izvršbo pri stvarno nepristojnem sodišču, torej na nezakonit način, če bi obveljali sklepi in uradna dejanja nepristojnega sodišča.¹⁾ Koj ko je prvi sodnik zapazil, da ni kompetenten za dovolitev izvršbe, je po pravici v zmislu §-a 44 sod. pr. izrekel svojo nepristojnost, odredil, da se izvršilni akti odkažejo pristojnemu sodišču, in razveljavil že opravljeni rubež, kot pravno neveljaven, tembolj ker je s tem le zadostil predpisu §-a 51 izvrš. r., da so podsodnosti v izvršilnem postopanju izključne.

e) Delegacija po §-u 31 jur. n. pa dovolitev izvršila na podstavi sklepov, izdanih še pred delegacijo od prvotnega sodišča.

Okrajno sodišče v Št. V., okrožje nadsodišča graškega, je svoj čas izdalo v izvenspornem postopanju sklep, s katerim se je naložilo izvenzakonskemu učetu plačilo mesečne alimentacije za njegovo nezakonsko dete. Še predno se je na podlagi tega sklepa upotilo kako izvršilo, dovolila se je v zmislu §-a 31 jur. n. delegacija okrajnega sodišča v T., okrožje nadsodišča dunajskega, v svrhu nadaljnega poslovanja tega sodišča v nadvarstvenih zadevah. Ko je še nadvarstveno sodišče v T. poslovalo, vložil je varuh nezakonskega deteta pri delegiranem nadvarstvenem sodišču v T. predlog, daj se dovoli izvršbo v izterjanje zaostalih alimentacijskih zneskov od nezakonskega očeta, bivajočega v okolišju sodišča Št. V. Okrajno sodišče T. se je izreklo nepristojnim, takisto pa pozneje tudi okrajno sodišče v Št. V.

¹⁾ Ta strah je pač prazen. Prvič se pomota, kakršno je tukaj zagrešil prvi sodnik, pripeti redko kedaj, drugič pa ima oškodovanec pravico rekursa po §-u 65 izvrš. r.; v tem pogledu glej slično odločbo najvišjega sodišča z dne 22. oktobra 1901, št. 14.553 Jur. Bl. št. 49 l. 1901.

Vsled tega negativnega kompetenčnega konflikta odločilo je vrhovno sodišče z odločbo od 1. septembra 1908 o. št. Ad VI. 422/8/1, da je za dovolilo izvršbe pristojno delegirano okrajno sodišče T.

Razlogi.

S tem, da se je v zmyslu §-a 31 jur. n. odredilo, da se nadvarstveno sodno poslovanje glede nedoletnega Dominika L. prenese od pristojnega c. kr. okrajnega sodišča v Št. V. na sodišče v T., postalo je le to pristojno za upotitev vseh sodnih opravil, ki izvirajo iz naznačene sodne oblasti. Vsled tega je le to c. kr. okrajno sodišče v T. tudi poklicano dovoliti izvršbo zoper otrokovega očeta v izterjanje alimentacije na podlagi plačilnega naloga, ki ga je bilo c. kr. okrajno sodišče v Št. V. svoj čas, ko je bilo še ono samo nadvarstveno sodišče, izdalo v tej svoji lastnosti v izvenspornem postopanju. Kajti delegirano sodišče stopi prav v vsem na mesto onega sodišča, kateremu se je bilo stvar odvzelo, in ima vse to odrediti, kar bi moralo ono poprejšnje storiti, da se ni izvršila delegacija, in česar poznejše sodišče storiti ni moglo, ker mu tudi varstveni spisi niso več na razpolago, brez zamudnega dopisovanja in doposlative aktov.

Dr. M. D.

f) Na suvlastništvo pokretnih tjelesnih stvari ima se voditi ovrha prama propisima §§ 249 i sled., a ne po onim §§ 331 i sled. O. R.

Oba tužitelja tvrdijahu u tražbi, da pokretne stvari, t. j. jedan konj, jedan motor na bencin i jedan stroj za proizvodjanje sodne vode, koje su bile zaplijenjene radi utjeranja izvršive tražbine sad traženog tjerajućeg vjerovnika, nisu izključiva vlastnost obvezanika, već da pripadaju za dvie trećine tražiteljima, koji obzirom na to, da su njihova suvlastnička prava na zaplijenjene stvari takova da ovrhu čine nedopustivom, zatražiše priznanje suvlastništva sa strane traženika i izreku da je ovrha nedopustiva. Traženik je priznao na razpravi traženje odnosno dvie trećine, i

bio je sporazuman s tim, da se ovrha ograniči na jednu trećinu zaplijenjenih stvari, u koliko je onda vlasništvo obvezanika.

Sud je prvog stepena izrekao da su tražitelji suvlastnici zaplijenjenih stvari za dvie trećine, i proglasio je ovrhu u celosti nedopustivom, jer obzirom na odnošaj suvlastnosti ovrhom zahvaćenih stvari, ima se uzeti, da je založno pravo polag §§ 249 i sled. O. R. protuzakonito postignuto, te da se je u nazočnom slučaju ovrha imala provesti prama propisima postavljenim u §§ 331 i sled. O. R. za ovrhu na druga imovinska prava.

Prizivni sud potvrdio je ovu osudu radi njezinih razloga, dodavši, obzirom na pobijanu legitimaciju tražitelja, da se radi o pljenitbi stvari, kojih suvlastništvo pripada tražiteljima, i da bi ovi po tom bili ograničeni u pravu raspolaganja s tim stvarima, kad bi se ovrha imala prosliediti prama propisima §§ 253 O. R.

Vrhovni je sud udovoljio sa riešenjem od 21. siečnja 1908, br. 15.011/07, reviziji traženika, te je pobijanu osudu preinačio djelomično t. j. u pravcu da je odbio tražbeni zahtjev, u koliko je pitano, da bude nedopustivom proglašena ovrha na trećinu zaplijenjenih stvari, koja pripada obvezaniku — to radi ovih razloga:

Jedini u revizijskom opisu istaknuti revizijski razlog § 503, br. 4 S. P., osnovan je. Ovrha opućena pljenitbom u smislu § 253 O. R. na stvari, koje su predmetom ove parnice, bila je, odnosno prava vlastnosti, što, prama složnim izjavama stranaka, u nižim stepenima, u celosti, dakle i odnosno one trećine, što pristoji obvezaniku, a to jer, da, kad postoji zajednica vlastnosti, obvezanikov dio ne može se ovrhom zauzeti po propisima §§ 249 i sled., već po onima §§ 331 sled. O. R.

Ovomu se mnienu ne može pridružiti revizijski sud.

Po § 361 obč. gr. zak. bitnost suvlastništva sastoji u tom, da je pravo, a ne stvar podieljeno prama idealnim, a ne prama materijalnim djelovima medju više osoba. I suvlastničko se pravo prikazuje kao jedno stvarno pravo, je ima za nužnu pretpostavku i za pojmovnu sadržinu pravni odnos dionika prama zajedničkoj stvari. Bez stvari ne ima zajednice vlasništva. Od toga se izvodi,

kako ne ide da se pravo suvlastnosti odieli od same stvari i da ga se postavi kao samostalni predmet pravnog saobraćaja. Nerazrešivi vez između stvari i prava suvlastnosti, kao priznatog neposrednog gospodstva nad stvari, mora se svakako čuvati. Potraživanje prava suvlastnosti bez istodobnog potraživanja same stvari nije pripustljivo. No zabranom, koja se izriče pri pljenitbi, što se provadja po § 331 O. R. biva uzapćeno samo pravo kao takovo, koje obvezaniku pripada. Stvar na koju se odnosi pravo, što se ima zaplieniti pri tom ne dolazi nikako u obzir. Ova vrst ovrhe dakle ne odgovara biću prava suvlastnosti kao stvarnoga prava.

S druge strane ne ima nikakve zakonske zapreke da se ne provede ovrha prama obćim načelima §§ 249 i sled. O. R. na idealni dio pokretne tjelesne stvari, što pripada obvezaniku. Jedino se mora imati na umu načelo izraženo u zadnjoj stavci § 442 obć. gr. zak. Kako ima da glasi pljenitbena klausola što treba da se umetne u zapisnik o pljenitbi, izvodi se iz analogne ustanove § 92 st. 2 O. R. Na pljenitbi osnovanom sudskom zložnom pravu predmet je vlasnički dio, što pripada obvezaniku, te ovlašćuje tjerajućeg vjerovnika, da se prodajom ovoga diela naplati za svoju ovršno tražbinu. U dražbenom postupku služi kao razglasna ciena vriednost rečenoga diela. Pravomoćnim dusudjenjem najboljemu nudiocu zbiva se na korist ovoga promjena u licu jednog od dosadašnjih suvlastnika. Ovoj izmjeni imadu se bezuvjetno prilagoditi ostali dionici (§ 829 obć. gr. zak.). Način njihovog obračunanja sa dostalcem, kao novim suvlastnikom ne spada u okvir ovršnog postupka, već se imadu uporaviti popisi §§ 825 i sled. obć. gr. zak.

D-ć. v »Mjes.«

Izpred upravnega sodišča.

Prepoved slovenskih izvesnih napisov v Mariboru razveljavljena.

C. kr. upravno sodišče je o pritožbi Ivana Verasa iz Maribora zoper odločbo občinskega sveta mariborskega z dne 20. februarja 1907 št. 1907 št 2769 zaradi naprave izveska po javni ustni razpravi dne 8. aprila 1908 in sicer potem, ko se je poslušalo izvajanja drja. Jana Lenoča, odvetnika na Dunaju, zastopnika pritožitelja, ter izvajanja drja. Jožefa Schinnerja, uradnega predstojnika mestne občine mariborske, zastopnika toženga občinskega sveta, spoznalo za pravo (št. 3530):

Izpodbijano odločbo se zaradi pomanjkljivega postopanja razveljavi.

Razlogi.

Z izpodbijano odločbo občinskega sveta mesta mariborskega z dne 20. februarja 1907 št. 2769, ozir. s tako potrjenim odlokom mestnega sveta z dne 18. januarja 1907, št. 33.856, se na podlagi »določeb k predpisom o cestnem prometu« z dne 5. majnika 1905, št. 4632, ni ugodilo prošnji pritožitelja, da bi smel napraviti na svoji hiši v Mariboru, Gerichtshofstrasse št. 17, izvesek z napisom »Slavija, gegenseitige Versicherungsbank in Prag« na eni in »Slavija, vzajemna zavarovalna banka v Pragi« na drugi strani, češ, da ta izvesek ne ustreza primerno razglašnim določbam.

Pritožitelj izpodbija odločbo z dveh strani, prvič, ker moli dotični izvesek samo v ozračje nad trotoarjem, kateri je njegova, hišnega lastnika last, občina pa, če bi se cesto smatralo tudi do zida za javno občinsko blago, ne bi imela pravice prepovedati v ulično ozračje molečih izveskov iz drugih, nego li iz javnih ozirov: s prometnega, zdravstvenega, npravstvenega stališča itd., osobito pa ne iz jezikovnih ozirov; drugič pa trdi pritožitelj, da se je kršila pravica ravnopravnosti v deželi navadnih jezikov, ki je zajamčena po državnih temeljnih zakonih.

V zadnjem pogledu se je pritožbo že s tusodnim sklepom z dne 24. junija 1907, št. 3180 po §-ih 3 *lit. b* in 21 zakona z

dne 22. oktobra 1875, drž. zak. št. 36 ex 1876 brez daljnega postopanja zavrnilo, ker pristojna tozadevna končna odločba državnemu sodišču.

V prvem pogledu pa je upravno sodišče najprej uvaževalo, da vprašanje, ali je površina, čez katero bi mohl dotični izvesek, lastnina hišnega lastnika ali občine, za današnji sporni slučaj nima prav nobene važnosti, ko je ugotovljeno — in to se tudi ne izpodbija — da je ta površina kakor trotoar namenjena javni občinski cesti ali ulici prav tako, kakor ta sama javnemu prometu v občini, da je torej to površino in ozračje nad njo smatrati za občinsko blago, služee občinarjem (§ 288 o. d. z.), in da je podvržena dotičnim javno-pravnim predpisom.

Tudi ima gotovo občina po določbah državnega občinskega zakona z dne 5. marca 1862, drž. zak. št. 18 (člen V.) in občinskega reda za mesto Maribor z dne 23. decembra 1871, dež. zak. št. 2 ex 1872 (§§ 38 in 39) pravico, da v zakonitih mejah po svobodni samodoločbi iz občne uporabe javnega občinskega blaga izvirajočo rabo s strani občinarjev, osobito rabo s strani lastnikov in prebivalcev sosednih hiš iz ozirov varnosti in lahkote javnega prometa, varnosti osebe in lastnine ali iz drugih javnih na pr. stavbnih, požarnih, nravnostno-redarstvenih ozirov veže na gotove pogoje ali pa tudi popolnoma prepove. O tem ima občinski svet kakor sklepajoči in nadzorujoči organ (§ 41 občinskega reda) pravico, splošno obvezno sklepati, in mestni svet kakor neposredno upravljajoči in izvršujoči organ (§ 60) je upravičen, v posameznih slučajih na prvi inštanci odločevati.

Če sta torej v le-tem slučaju mestni svet na prvi inštanci in občinski svet, ki odločuje po §-u 44 občinskega reda končno veljavno na drugi inštanci — sklicujoča se na »Določbe k predpisom o cestnem prometu« z dne 5. majnika 1905, št. 4632, katere je izdal obč. svet za dopolnilo k »Cestnemu prometnemu in snažilnemu redu mesta mariborskega« z dne 15. marca 1882, št. 1430 — rešila prošnjo pritožiteljevo za dovoljenje, napraviti dotični izvesek, tedaj so seveda konkretne občinsko-oblastvene odločbe, prav tako kakor tudi tem odločbam podložena občna določila, emanacije občine v samosvojem področju.

Tóda mnenje, ki je zastopa tožena občina, da so dotične »Določbe k predpisom o cestnem pro-

metu«, ker svoječasno primerno razglašene in neizpodbijane, v polnem obsegu proti vsakomur postale pravomočne, pa se ne da vzdržati.

Kajti točka 1. teh »Določeb«, ki je le natančnejša razlaga §-a 10 (zadnji odstavek) zgoraj navedenega »Cestnega prometnega in snažilnega reda« z dne 15. marca 1882, po katerem »Ankündigungs- oder Firma-Tafeln, welche in den Strassenraum hineinragen, ohne behördliche Bewilligung nicht angebracht werden dürfen« — obsega le načela, po katerih naj občinska oblastva dovoljujejo izvešene in obešene napise, moleče v ozračje mestne občine. Te »Določbe« segajo v pravice posameznika šele tedaj, kadar se uporabljajo njemu nasproti, in potem mu ni moči zabranjevati, da prehodivši vse administrativne inštanice tusodno izpodbija zakonitost konkretne odredbe, obenem splošnega določila, na katerem temelji dotična odredba.

Kar se tiče svobodnega preudarka, ki ga trdi tožena občina, se more priznati, da velja ta preudarek toliko, kolikor gre za presojanje zgoraj omenjenih javnih ozirov, nikakor pa ne more svobodni preudarek tako daleč iti, da bi bila izključena tusodna presoja s stališča zakonitosti.

V le-tem slučaju pa sta se odločbi obeh administrativnih inštanc zgol navadno sklicevali na večkrat navedene »Določbe«, ne da bi se bilo ugotovilo tisti dejanski stan, iz katerega bi se izvajal konkreten razlog za zavrnitev zaprosene naprave izveska, a radi tega upravno sodišče ni bilo v stanu presojati zakonitosti izpodbijanega izreka.

Vsled tega je upravno sodišče razveljavilo izpodbijano odločbo v zmislu §-a 6 zakona z dne 22. oktobra 1875, drž. zak. št. 36 ex 1876.

Dr. Fr. R.

Književna poročila.

Poziv! Še v tem letu izide »Dopolnek I.« k IV. zvezku zbirke avstrijskih zakonov v slovenskem jeziku (Civilno pravdni zakoni), v katerem bodo razun zakonov in ukazov civilnopravdnega obsega, izdanih po l. 1906, tudi novejši važni judikati in pa doslej prezrti pogreški, ki se še nahajajo v rečeni knjigi.

Gospode p. n, pravnike prosim, naj blagovole svoje opazke in nasvete v tej stvari poslati meni ali uredništvu »Slovenskega Pravnika« do 1. decembra t. l.

V Rudolfovem, meseca septembra 1908.

Dr. Ed. Volčič.

Razne vesti.

V Ljubljani, dne 15. oktobra 1908.

— (Višjega deželnega sodišča predsednik dr. Adalbert Gertscher) v Trstu je po kratki bolezni umrl dne 13. septembra t. l. Porojen v Trziču leta 1846., je gimnazijo dovršil v Novem meštu, pravne študije pa na Dunaju. Leta 1867. je vstopil v sodno prakso v Ljubljani, bil potem sodni pristav v Postojni, kasneje državnega pravnika namestnik v Celju in sodnik v Mariboru, kjer je povodom naprave novih zemljiških knjig bil leta 1883. odlikovan z vitežkim križem Franc Jožefovega reda. Leta 1887. je prišel v Ljubljano za višjesodnega svètnika kmalu na to v Celje za predsednika okrožnega sodišča, leta 1895. v Trst za višjega državnega pravnika, leta 1896. pa je bil poklican v pravosodno ministvstvo za minist. svètnika. Tekom leta 1898. je bil imenovan za generalnega advokata in tudi za predsednika višjega dež. sodišča v Zadru, že mnogo odlikovan, dobil je leta 1900. še dostojanstvo tajnega svètnika Leta 1906. pa je nastopil predsedstvo višjega deželnega sodišča v Trstu. — Naš ožji rojak, ki je napravil tako izvenredno karijero, je to vsled svoje nenavadne pravniške bistrournosti in vestnosti tudi zaslužil. Vsako, še tako odgovorno in visoko mesto je povsem izpolnil bodisi v sodstvu ali tudi v pravosodni upravi. Vsako svojo nalogo je smatral z vzvišenega stališča in delal za-njo z vso vnemo. Za pravosodstvo v Dalmaciji je pod njegovim predstvom nastala nova doba. Na vse načine je skušal zboljšati sodno prakso in poskrbeti za pravniški naraščaj, ki je kos novim nalogam pravosodstva. Tudi v jezikovnem pogledu je razmere izdatno izboljšal v zmislu pravice in narodnostnih potreb. V istem duhu je

deloval tudi na Primorskem kakor višjesodni predsednik v Trstu. Slovenščini in hrvaščini je odpiral duri po vseh instancah, celo v notranje posvetovanje senatov, izhajajoč od naravnega načela, da bodi posvetovanje v istem jeziku, kakor se vrši razprava in kakor se ima razglasiti in izdati razsodba. Tako je po zaslugi Gertscherja prišlo, da ima majhna veja slovenskega naroda v Primorju vse drugače pravično urejene jezikovne razmere, nego li njega deblo v področju nadsodišča graškega. Veliko težave mu je delalo to, da trgovska zbornica v Trstu ni hotela predlagati slovenščine zmožnih oseb za sodnike lajike. Pa tudi tu je našel način, po katerem od poletja sem sodijo v slovenskih in hrvatskih stvareh jezikovno kvalificirani lajiki. Za »Slov. Pravnika« se je mnogo zanimal. Leta 1888. ga je pomagal obuditi in mu bil stalen sodnik. Njegovi bistroumni in temeljiti članki v tem letniku ostanejo biseri naše skromne pravne literature. Kakor je nekako uradno skrbel, da se je zagrebški »Mjesečnik« razširil v pravniških krogih Dalmacije, tako je, prevzemši predsedstvo nadsodišča v Trstu, takoj dal naročiti tudi »Slov. Pravnika« za vsa primorska sodišča s slovenskim ali hrvatskim prebivalstvom pod pogojem, da naš list priobčuje tudi hrvatske sestavke. Sam je mislil na to, kako bi »Slov. Pravniku« priskrbel hrvatskih sodnikov, a najrajši, je dejal, bi pisal sam, če bi le količjak utegnil. Hrvaščino je govoril gladko, kakor slovenščino. Sploh se je bil priučil mnogim jezikom, tako da mu je bilo moči izvirno spoznavati tudi pravo vnanjih držav. Stal je med najizobraženejšimi pravniki in užival visoko spoštovanje tudi radi svoje skromnosti in dobrohotnosti. Ljubezen njegova do rojstne domovine je bila tiha. Čast njegovemu spominu!

M.

— (Osebne vesti.) Imenovani so: predsednik deželnega sodišča v Trstu K. vitez Defacis za predsednika višjega deželnega sodišča v Trstu; deželni sodni svetnik J. Covaz v Dinjanu za predsednika okrožnega sodišča v Rovinju; deželni sodni svetnik v Trstu dr. A. Perišič za podpredsednika deželnega sodišča v Trstu; titul. višjesodni svetnik Fr. Ciani za svetnika višjega deželnega sodišča v Trstu; deželni sodni svetnik M. Černe v Rovinju za državnega pravdnika VII. čin. razreda v Rovinju; okrajni sodnik J. Cegnar v Lošinju za deželnega sodnega svetnika in predstojnika v Motovunu; sodni tajnik J. Bučar v Novem mestu za deželnega sodnega svetnika istotam; državno pravdniški namestnik dr. A. Boschek v Celju za deželnega sodnega svetnika v Ljubljani; okrajni sodnik H. Sturm v Idriji za deželnega sodnega svetnika in predstojnika istotam; avskultant A. Ehrlich za sodniškega pristava v Črnomlju. — Deželnega sodišča svetniki A. Sancin v Trstu, E. pl. Vukačević in M. Rutar v Gorici so dobili naslov in značaj višjesodnega svetnika. — Premeščeni so: sodni tajnik dr. S. Sincovich iz Rovinja k deželnemu sodišču v Trst, okrajni sodnik Sp. Peručič iz Motovuna v Pulj; sodni pristavi D. Biondi iz Dinjana v Rovinj, dr. R. Ogoreutz iz Novega mesta v Litijo in A. Kuder iz Črnomlja v Novo mesto. — V imenik odvetnikov je vpisan dr. A. Švigelj, ki je otvoril svojo pisarno v Ljubljani.

— (Starosta avstrijskih odvetnikov,) dr. Paul pl. Bizzaro, je umrl v Gorici, star 96 let. Sin, sodnega svetnika, je postal leta 1836. doktor prava na vseučilišču v Padovi ter bil pet let pozneje imenovan za odvetnika v Dinjanu; od leta 1847. naprej je imel pisarno v Gorici. Slovel je za učenjaka, vešč skoraj vseh svetovnih jezikov, ter si pridobil zaslug v mnogem pogledu; med drugim je bil soustanovnik otroškega hospica v Gradežu.

— (XI. shod avstrijskih odvetnikov) se je vršil dne 11. do 14. t. m. na Dunaju. Udeležba je bila majhna, ker so skoraj popolnoma izostali slovanski odvetniki. Društvo čeških odvetnikov je bilo namreč zahtevalo od stalne deputacije shoda, da morajo biti na shodu pripuščeni in protokolirani tudi češki govori. Ker deputacija ni dala tozadevnega zagotovila, je društvo izdalo parolo, da se češki odvetniki shoda ne udeleže. Po tem so se ravnali tudi odvetniki drugih slovanskih narodnosti, osobito slovenski.

— (Zavarovanje odvetnikov za onemoglost in starost) se izvede v najkrajšem času, pa ne v Avstriji, ampak na Ogrskem. Sklenu je zakon, da se za ogrske odvetnike oživotvori podporni in pokojninski zavod s sedežem v Budapešti (§ 1). Vsak odvetnik, ko je vpisan v imenik, postane član zavoda in preneha biti to, ko preneha biti član odvetniške zbornice (§ 2). Zbornični člani plačujejo letne prispevke, najmanj po 60 K in največ po 120 K (§ 3). Prispevke morajo pobirati zbornice ter so za to odgovorne zavodu (§ 4). Izkaz o zaostalih prispevkih ima izvršilno moč (§ 5). Glavna skupščina odvetniške zbornice lahko kakega člana odveže od plačila prispevka, toda le za eno leto in le iz posebnih ozirov (§ 6). Tist odvetnik, ki svojega prispevka dve leti ne plača vzlic eksekuciji, se izbriše iz imenika (§ 7). Vpiše se iznova potem le, ako plača ves zastanek (§ 8). Vsako leto se vrši glavna skupščina zavoda. Skupščinarji so funkcionarji zavoda, pa delegati odvetniških zbornic. Vsaka zbornica voli najmanj enega delegata; tiste zbornice, ki imajo nad 75 članov, volijo od vsakih nadaljnjih 75 članov enega delegata več (§ 9). Član zavoda ima pravico do preskrbnine, ki je določena v matematičnih tabelah tedaj, če zaradi bolezni ali onemoglosti preneha biti član zbornice in če je bil dotlej najmanj 10 let neprenehoma član zavoda (§ 14). Udova ima pravico do preskrbnine, če je bil njen mož pred svojo smrtjo pet let član zavoda in če je med tem zakon trajal najmanj dve leti ter sta zakonca za časa moževe smrti skupno živela (§ 19). Član zavoda lahko začetkom pismeno izjavi, da hoče zagotoviti preskrbnino le za udove in otroke, ki potem dobe višjo preskrbnino (§ 20). I. t. d. — Kdaj dobimo pri nas sličen obligaten zavod?

»Slovenski Pravnik« izhaja 15. dne vsakega meseca in ga dobivajo člani društva »Pravnik« brezplačno; nečlanom pa stoji za vse leto 10 K, za pol leta 5 K.

Uredništvo in upravnništvo je v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 26. oz. 22.

Dr. Ed. Volčič, v Novem mestu (Kranjsko)

je uredil ter dobivajo se pri njem in pri vseh knjigotržcih naslednje pravne knjige:

1. **Civilnopravdni zakoni** (IV. zv. Pravnikove zbirke) z obširnim slovenskim in hrvaškim stvarnim kazalom, obsegajoči XVII. in 909 str. 1906. V platno vez. knjiga K 8.—
2. **Odvetniška tarifa**, določila o rabi hrvaškega in slovenskega jezika pred sodišči; sodne pristojbine, s stvarnim kazalom (20 tabel). 1906. Broširano . . . „ 1·80
3. **Zakoni o javnih knjigah, zemljiških itd.** (V. zv. Pravnikove zbirke) z vsemi predpisi, ki so z njimi v zvezi, s stvarnim kazalom v hrvaškem in slovenskem jeziku, z vzorci knjižnih prošenj in vpisov. 1908. Knjiga v 2 delih, skup 618 str. Mehko vez. „ 5·60
popolno v platno vezana „ 6.—
4. **Vzglede predlogov, sklepov in vpisov** za zemljiško knjigo; dotična kolkovina in vpisnina. Ponatisk iz knjige, navedene pod točko 3. Broš. . . „ 1.—
5. **Kolkovina in vpisnina** pri zemljiški knjigi. Tabela na močnem papirju, obesek za na steno „ —60

Dalje od „Poljudne pravne knjižnice“, ki jo izdaja društvo „Pravnik“:

- Zvezek I. **Zakon o dovoljevanju poti za silo**, s pojasnili in vzorcem prošnje. 1907. Mehko vez. . . K —40
- Zvezek II. in III. **Pristojbinske olajšave ob konverziji terjatev**. 1908. Knjiga potrebna posebno posojilnicam in denarnim zavodom sploh. Meh. v. „ —80
- Zvezek VI.—X. **Predpisi o razdelbi in uredbi ter o zložbi zemljišč**. 1908. Mehko vezano . . . „ 2.—
- Pripravlja se: Zvezek XI. in XII. **Predpisi o poljski okvari**. 1908. Mehko vezano „ —80

Ako ni dogovorjeno drugače, se pošiljajo knjige s pošto proti poštnemu povzetju, tako, da se k navedenim cenam priračunijo le resnični poštni izdatki; pri naročilih do 2 K je najceneje, ako se pošlje naprej kupnina in 10 vin. poštnine v gotovini ali poštnih znamkah.

Društvo „Pravnik“ je izdalo tudi še:

Kazenski zakon (I. zvezek zbirke), uredil dr. Jakob Kavčič. Cena

vezani knjigi 6 K.

Kazenskopravdni red (II. zv. zbirke). Uredil dr. Jak.

Kavčič. Cena vez. knjigi 5 K 60 h.

Izvršilni red (III. zv. zbirke). Uredil Iv. Kavčnik. Cena vez. knjigi 7 K.

Te tri knjige se dobivajo pri L. Schwentnerju v Ljubljani.